

01

2010
ročník 62
40 Kč

čtenář

M Ě S Í Č N Í K P R O K N I H O V N Ý

OBSAH

- 3** _____ **Logo vládne světu** ▶ Ivan Kunovský
- 12** _____ **Jak se slavily šedesátiny SVK v Hradci Králové**
▶ Božena Blažková
- 14** _____ **Zpráva ze semináře muzejních knihovníků v Pardubicích**
▶ Jarmila Okrouhlíková
- 15** _____ **České a moravské moderní bibliofilie v Národní knihovně ČR** ▶ Michal Hora
- 21** _____ **JAK NA TO: Zákoník je také kniha Komerční využití služeb knihoven** ▶ Kateřina Slušná
- 22** _____ **POSTŘEHY-NÁZORY**
Knihovny a soutěž Vesnice roku – hodně otázek bez odpovědí
▶ Jiřina Soukupová
- 24** _____ **Národní pedagogická knihovna Komenského oslavila 90 let**
▶ Alice Košková
- 28** _____ **Mezinárodní ocenění práce Krajské knihovny Karlovy Vary s handicapovanými** ▶ Michaela Němcová
- 29** _____ **Čtení mládeže v Bratislavském kraji** ▶ Anna Gašparovičová
- 33** _____ **PO KOM SE JMENUJE?**
Vzhůru na zámek... do knihovny v Moravské Třebové
▶ Martina Elnerová
- 34** _____ **Jedinečné projekty Městské knihovny v Praze nekončí**
▶ Kateřina Bajo
- 37** _____ **Z KNIHOVEN**
- 38** _____ **ZUZANA HELINSKY ODPOVÍDÁ (NEJEN) ZE ŠVÉDSKA**
- 39** _____ **ZE SVĚTA**
- 40** _____ **NOVINKY Z FONDU KNIHOVNY KNIHOVNICKÉ LITERATURY NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR**
- _____ **PŘEDSTAVUJEME SVÉ LOGO**
Masarykova veřejná knihovna Vsetín

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace Středočeského kraje,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485 ISSN 0011-2321

Šéfredaktorka: Mgr. Lenka Šimková

Redaktorka: Olga Vašková

Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Redakce a inzerce: Klementinum 190, 110 00 Praha 1,
tel.: 224 941 159

e-mail: ctenar@svkkl.cz, redakcectenare@centrum.cz

Redakční rada:

PhDr. Jiřina Kádnerová (předsedkyně),
Mgr. Gabriela Jarkulišová, PhDr. Ladislav Kurka,
Ing. Jiří Mika, Mgr. Petra Miturová, PhDr. Vít Richter,
PhDr. Vladimíra Švorcová

Tisk: Serifa, Jinonická 80, 158 00 Praha 5

Distribuce:

Objednávky na předplatné přijímá
redakce časopisu ČTENÁŘ: měsíčník pro knihovny
Klementinum 190, 110 00 Praha 1, tel.: 224 941 159
e-mail: ctenar@svkkl.cz, redakcectenare@centrum.cz,
http://ctenar.svkkl.cz

Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a.s. – drobný prodej;
MONITOR CZ, s.r.o.; SUWECO CZ s.r.o.;

B. Welemínová – PERIODIKA.

Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím poštovní
přepravy Praha čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994

Podávání novinových zásilek bylo povoleno

Českou poštou, s.p. OZSeČ Ústí nad Labem,
dne 21. 1. 1998, j.zn. P-327/98

Předplatné pro Slovensko: L. K. PERMANENT spol. s r.o.,
Hattalova č. 12, 831 03 Bratislava, tel.: +421 244 453 711
e-mail: lkperm@lkpermanent.sk

Cena jednoho čísla 1,992 EUR, roční předplatné 22,572 EUR
(dvojčíslo 2,656 EUR); cena jednoho čísla 40 Kč,
roční předplatné 460 Kč (dvojčíslo 60 Kč)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
Knihovna 21. století

Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované
materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 6. 1. 2010

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

FROM THE CONTENTS

- ▶ The Logo will rule the world *Ivan Kunovský* |3
- ▶ How the Hradec Králové Study and Research Library celebrated its sixtieth anniversary *Božena Blažková* |12
- ▶ Report from the Museum Librarians Seminar in Pardubice *Jarmila Okrouhlíková* |14
- ▶ Present-day Bohemian and Moravian bibliophilia at the National Library of the Czech Republic *Michal Hora* |15
- ▶ HOW TO: Statutes are books too – Commercial usage of library services *Kateřina Slušná* |21
- ▶ INSIGHTS AND OPINIONS: Libraries and the Village of the Year competition – many unanswered questions *Jiřina Soukupová* |22
- ▶ The Comenius National Pedagogical Library celebrates its 90th anniversary *Alice Košková* |24
- ▶ International award for the Karlovy Vary Regional Library's work with the disabled *Michaela Němcová* |28
- ▶ Youth reading in the Bratislava region *Anna Gašparovičová* |29
- ▶ NAMED AFTER WHOM? Up to the castle... to the library in Moravská Třebová *Martina Elnerová* |33
- ▶ Unique Prague City Library projects not over yet *Kateřina Bajo* |34
- ▶ From the libraries |37
- ▶ Regular features
- ▶ PRESENTING OUR LOGO: Masaryk Public Library in Vsetín *Helena Gajdušková*

AUS DEM INHALT

- ▶ Logo herrscht über die Welt *Ivan Kunovský* |3
- ▶ Wie wurde der sechzigste Geburtstag der wissenschaftlichen Staatsbibliothek in Hradec Králové gefeiert *Božena Blažková* |12
- ▶ Bericht über das Seminar der Museumsbibliothekare in Pardubice *Jarmila Okrouhlíková* |14
- ▶ Tschechische und mährische moderne Bibliophilie in Nationalbibliothek der TschR *Michal Hora* |15
- ▶ WIE DARAUF: Gesetzbuch ist auch ein Buch – Kommerzielle Ausnutzung der Bibliotheksdienste *Kateřina Slušná* |21
- ▶ BEMERKUNGEN-ANSCHAUUNGEN: Bibliotheken und Wettbewerb „Dorf des Jahres“ – viele Fragen ohne Antworten *Jiřina Soukupová* |22
- ▶ Komenskys pädagogische Nationalbibliothek hat 90 Jahre gefeiert *Alice Košková* |24
- ▶ Internationale Bewertung der Kreisbibliothek Karlovy Vary für die Arbeit mit den handikapten Lesern *Michaela Němcová* |28
- ▶ Das Lesen der Jugend im Kreis Bratislava *Anna Gašparovičová* |29
- ▶ NACH WEM WIRD SIE GENANNT? Aufwärts auf das Schloß in die Bibliothek in Moravská Třebová *Martina Elnerová* |33
- ▶ Einzigartige Projekte der Stadtbibliothek in Prag gehen nicht zu Ende *Kateřina Bajo* |34
- ▶ Aus den Bibliotheken |37
- ▶ Ständige Spalten
- ▶ WIR STELLEN UNSER LOGO DAR: Masaryks öffentliche Bibliothek in Vsetín *Helena Gajdušková*

Milí čtenáři a čtenářky, jsme moc rádi, že se s vámi shledáváme na stránkách Čtenáře v dalším novém roce. Časopis tak zahajuje 62. ročník svého života, což je zajisté úctyhodné číslo. Konec minulého roku nám tentokrát nedal ani moc příležitosti k pravidelnému bilancování, a to z jednoduchého důvodu – nezbyl na něj prostě čas. Dávali jsme se spíše tak trochu do budoucnosti, a když jsme před Štědrým dnem doladili první číslo tohoto roku, kdo by se ohlížel zpět...

Lednový Čtenář přináší několik novinek, které určitě stojí za povšimnutí. Jednou z nich je rubrika PŘEDSTAVUJEME SVÉ LOGO, která bude mít své pravidelné místo na vnitřní straně zadní obálky časopisu. Úvodem k ní je hned první příspěvek nazvaný *Logo vládne světu*. Během celého roku vám chceme zprostředkovat malou ukázkou toho, jaká loga české knihovny v současnosti používají. Jejich výběr je celkově velmi subjektivní záležitostí... nechceme ukazovat „dobré“ či „špatné“ příklady, ale ty, které nás určitým způsobem zaujaly. Podíváme se tak do knihoven menších, větších, veřejných, univerzitních, specializovaných a velmi uvítáme i vaši spolupráci ohledně návrhů, které logo by v přehledu nemělo chybět. A samozřejmě to může být i to vaše!

Pravidelně se také budeme věnovat knihovnám, které mají ve svém názvu jméno známé kulturní osobnosti, rodáka a podobně. Rubrika PO KOM SE JMENUJE? je vám taktéž k dispozici, vaši knihovnu a osobnost, která s ní souvisí, ve Čtenáři rádi představíme.

Do třetice můžeme nabídnout prostor v rubrice POSTŘEHY–NÁZORY, jako je tomu v případě příspěvku *Knihovny a soutěž Vesnice roku* v tomto čísle.

Čtenář je tu především pro vás a také určitě o vás – knihovnářích, knihovnicích a knihovnicích z celé České republiky.

Několika příspěvky se přeci jen trochu vracíme, a to do podzimních měsíců, které byly na události tak bohaté, že nám prostor v aktuálních číslech nepostačoval, ale přesto tyto akce nechceme pominout. Troufáme si tvrdit, že Čtenář v dnešní době plní i roli kroniky vývoje českého knihovnictví a doufáme, že tomu tak bude i nadále – naše předsevzetí je udělat pro to vše, co je v našich silách ☺

Lenka Šimková

Miroslav Huptych

(21. 10. 1952, Varnsdorf)

básník, aforista, výtvarník,
editor, arteterapeut

Absolvoval psychoterapeutický výcvik (SUR), bakalářské studium psychologie a arteterapie. Pracoval jako zdravotní bratr, dále jako terapeut v krizovém centru, na lince důvěry a jako psychoterapeut v komunitě pro léčbu drogové závislosti. V roce 2005 založil Institut pro vzdělávání v arteterapii a artefiletice.

Od 2003 provozuje svobodné povolání, výtvarnou, literární a vzdělávací činnost. Je členem Obce spisovatelů, PEN klubu a spoluzakladatel Hejna českých spisovatelů Mamut. Vydal čtyři básnické sbírky: *Srdcový střelec* (Mladá fronta, 1984); *Zvěrokruh* (bibliofilský tisk, Editio insert, 1986); *Názorný přírodopis tajnokřídých* (Čs. spisovatel, 1989); *Tarot a trakaře* (Mladá fronta, 1997).

Kolážemi ilustroval 31 knih, vytvořil více než 120 knižních obálek, 24 nástěnných kalendářů a editoval několik knih. Autorovy verše byly přeloženy do několika evropských jazyků. Uspořádal čtrnáct samostatných výstav.

V zahajovací řeči přednesené na vernisáži výstavy *Milovníci knížek* v galerii vily Portheimka v roce 2009 pronesl Vladimír Pistorius (předseda SČKN) tato slova:

„...Když jsem se s Mirkem někdy před 15 lety seznámil, měl svůj pokoj, který mu sloužil jako pracovna, přeplněný deskami s tisíci výstřižky, pečlivě rozříděnými do jednotlivých složek... To vše se ale změnilo, když si před 4 lety koupil počítač a digitální fotoaparát... pomocí nové technologie, kterou pro sebe objevil, oddřiftoval do virtuální reality. Ale – zvláštní věc – ona ho nepozřela, naopak on si ji ochočil. Každá technologie se musí odrazit na výsledku uměleckého díla. U Mirkových koláží je ale pozoruhodné, jak malý vliv výměna nůžek a lepidla za Photoshop vlastně přinesla. Jeho základní výtvarný i poetický kód touto záměnou zůstal takřka nedotčen...“

Koláže na obálkách letošního Čtenáře vybíráme právě ze zmíněné výstavy.

Podrobnější informace o autorovi naleznete na www.huptych.cz.

Logo vládne světu

Proč nás v každodenním životě ovlivňují různá loga natolik, že jsme schopni přijít na oficiální recepci svého obchodního partnera s odškrtnutou (značkou Nike) přes celé pozadí? A čím větší logo, tím lépe? Podívejme se na historii loga a jeho vývoj a možná zjistíme, že i knihovně se může vkusné logo vyplatit.

Sledoval jsem v jedné prodejně obuvi jistého mladíka, který si za pomoci své dívky vybíral tenisky. V jedné ruce měl obuv s tradičními třemi pruhy, v druhé se známou odškrtnutou. Jak jsem pochopil, tak dívka jednoznačně preferovala odškrtnutou, mládenec zase tři pruhy. Celá jejich diskuse se vedla o tom, že pokud on si koupí ty s pruhy, bude u jejich kamarádek za „ometáka“, nebude schopen ji náležitě reprezentovat na sobotní diskotéce a vůbec, jestli si to koupí, tak mu dá sbohem a začne chodit s Michalem... a náležitě demonstrativně odešla z obchodu. Mladíka jsem později potkal u pokladny s krabicí – se třemi pruhy. Chudák Michal... Při nakupování přece nejde o to, jestli bude obuv pohodlná a vhodná k danému účelu, ale má-li to správné logo, není-liž pravda?

Aniž bychom chtěli, jsme každý den masírováni reklamou, která nás přesvědčuje, že pokud ještě nemáme ten a ten výrobek té a té značky, jsme podezřelá individua neschopná samostatné existence a vůbec tak nějak celkově jsme zralí na odebrání volebního práva. Značka prostě hraje v našem životě významnější roli, než bychom si přáli. Svě by o tom mohli vyprávět řidiči z doby ještě relativně nedávné, kteří ze své Škody 100 MB udělali závodního tygra pouhým vylepením nálepky *SHELL* nebo *JEZDÍM NA CASTROL* na zadní sklo.

Logo není jen nějaký klikyhák na igelitce, díky kterému můžeme ukázat sousedce z prvního poschodí, že jsme něco lepšího, ale znamená zejména včlenění se do jisté skupiny lidí, kteří používají značku jako vzkaz ostatním: *používám to a to, protože je to podle mne nejlepší*. Ale co to tedy logo je? Než si budeme povídat dál, osvěžíme si některé pojmy: **logo** je grafický symbol, který vizuálně identifikuje společnost, jednotlivce, výrobek nebo událost. Pokud je tento symbol doplněn textem (názvem), jedná se o **logotyp**. Jestliže ho navíc zaregistrujeme, získáme **kombinovanou obchodní známku**. Z hlediska terminologie, která nebyla dlouho jednotná, se dříve používal pro obrazové značky termín *symbol*, *piktogram*, *emblém* nebo *ikona*. Pro značky typografické byl určen termín *logotyp* (později z něj vznikl zkrácený termín *logo*) a značky kombinované byly nazývány *grafické značky* nebo *ochranné známky* (trademark). Dnes používáme (více méně nesprávně) pro všechny tři skupiny souhrnné názvy **logo**, **logotyp** nebo **značka**.

Tyto tři výše uvedené skupiny značek rozdělujeme do tří kategorií podle jejich tvarové struktury:

- značky obrazové – např. Nike, Apple, Playboy,
- značky typografické – např. Wilson, Sony, Zanussi,
- značky kombinované – např. Plymouth, Minolta, NBC.

A protože snad neexistuje nic, nad čím by psychologové nemohli bádát, vrhly se bílé pláště i na tento obor a zjistily, že existuje tvar, který je spotřebitelem vnímán nejpříznivěji – horizontálně orientovaný ovál, vyjádřený poměrem 2,25 : 1 (například značka Ford).

Jelikož výzkumů na poli marketingu není nikdy dost, zjistilo se dále, že z hlediska tvaru značky je pro spotřebitele mnohem jednodušší zapamatovatelný a identifikovatelný abstraktní tvar. Konkrétní symboly, které vyjadřují konkrétní věc, jsou totiž zpravidla složitější. Navíc jsou konkrétní tvary většinou příliš obecné – ukazují židli, auto, střechu. Naopak abstraktní tvar je originálnější a více jedinečný. Díky tomu si jej spotřebitel dokáže snáze ve své mysli rekonstruovat. Slavná značka, kterou můžeme označit za abstraktní, je Nike. Mimochodem, tento opěvovaný

symbol byl v roce 1971 vytvořen Carolyn Davidsonovou a odměna za tento grafický unikát byla jen 35 dolarů. Vyrožená láce...

ZNAKY KVALITNÍHO LOGA

Jaké by tedy kvalitní logo mělo být? My Češi jsme národ kutilů, takže co můžeme svěřit odborníkovi, to si raději uděláme sami. Ušetřené peníze, které bychom vydali za grafické studio, jež by nám vyhotovilo kvalitní logo, přihodíme raději do nákupu manažerského značkového vozu, který nás bude reprezentovat víc než nějaká předražená „kartinka“. To si raději uděláme logo sami, vždyť co je na tom těžkého? A vůbec, náš kancelářský balík přetéká různými kliparty, tak je využijme, k tomu nějaké líbivé písmo a je vymalováno...

Skutečně? Je třeba si uvědomit, že logo je jedno z prvních sdělení (mnohdy vůbec první), které o subjektu veřejnost (zákazník, cílová skupina atd.) získá. Na první rande si člověk také nevezme staré roztrhané tenisky a děravou košili se špinavým límečkem. A co si asi zákazník (obchodní partner) pomyslí, nabízíme-li své profesionální (kvalitní) služby (produkty) a při tom předáváme navštívenku s tím nejamatérštějším logem...

Kritéria pro tvorbu loga jsou většinou velmi individuální, nicméně jisté požadavky jsou univerzální, logo by tedy mělo být:

POUŽITELNÉ

Logo bude v budoucnu použito na různých předmětech a materiálech a vždy musí vypadat stejně, musí tedy splňovat několik technických kritérií:

- ▶ je čitelné i v malých velikostech,
- ▶ je čitelné a funkční i v černobílém provedení,
- ▶ lze jej zobrazovat inverzně,
- ▶ je jasné a čitelné i po několikerém kopírování a faxování,
- ▶ lze jej aplikovat na tiskoviny, reklamní předměty nebo třeba firemní vozy,
- ▶ je tisknutelné na všech běžných tiskových strojích a nepotřebuje žádné speciální barvy,
- ▶ obsahuje přiměřený počet barev (většinou dvě) a šetří váš rozpočet při ofsetovém tisku.

JASNÉ A ZAPAMATOVATELNÉ

Logo by mělo být rozpoznatelné a zapamatovatelné. Musí být vnímáno jako celek, a nikoliv jako skupina detailů. Při druhém, třetím setkání s logem by měl stačit letmý pohled, aby bylo jasné, o co se jedná.

ODPOVÍDAJÍCÍ OBCHODNÍM ZÁMĚRŮM

Pokud hezká značka neodpovídá obchodním záměrům, bude spíše nefunkční přítěží.

JEDNODUCHÉ

Logotyp prezentuje jeden nápad, vtip, význam. Čím kratší text, tím jednodušší provedení loga.

NOSITELEM JEDNODUCHÉHO SDĚLENÍ

Vyjadřuje jeden postoj, jednu ideu. Značka, která „mluví“ hodně, podle toho také vypadá...

UNIKÁTNÍ

Logo nemusí být světově jedinečné, stačí, když bude originální v oblasti vašeho podnikání.

Z výše uvedeného mj. vyplývá, že ke tvorbě kvalitního loga není zapotřebí pouze grafický um, polygrafická vzdělanost a alespoň marketingové minimum, ale zejména je třeba nad ním hodně přemýšlet.

Obrázové značky

Typografické značky

Kombinované značky

Ford – poměr velikosti 2,25:1

Redesign Bell

Redesign Shell

Redesign 3M

Redesign Allianz

Efekt trojrozměrnosti – zleva UPS, Mazda a Volkswagen

REDESIGN ZNAČKY

I když se nám podaří vytvořit značku téměř dokonalou, dříve nebo později je třeba přistoupit k jejímu redesignu. Neustále, a čím dál rychleji, se totiž mění vizuální hodnoty veřejnosti. Naučili jsme se vnímat módní trendy a také jim podléhat. I když tyto vlny mají nárazový charakter a záhy je vystřídají jiné, zásadním způsobem ovlivňují náš vkus a naše vizuální preference – zjednodušeně řečeno, co se nám líbí, a co ne. Přestože se okolní svět neustále komplikuje, značky mají přesně opačnou tendenci – zjednodušování (někdy se pro tento proces používá i termín grafická stylizace). To je způsobeno boomem informací a vjemů kolem nás, které musíme neustále vnímat. Začínáme proto používat vnímání selektované a začínáme tím méně komplikovaným. Čím jednodušší vizuální sdělení tedy vytvoříme, tím vyšší máme šanci, že si jej cílová skupina zapamatuje a rychleji jej identifikuje.

Ke změně nebo redesignu značky dochází zejména v těchto případech:

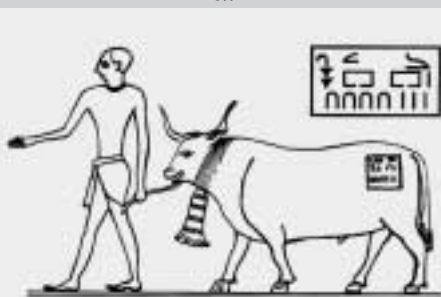
- ▀ subjekt se stal součástí jiného celku – fúze, prodej aj.,
- ▀ zásadně se změnila situace na trhu – nová konkurence, změna cílové skupiny,
- ▀ značka zestárne a přestane vyhovovat aktuálním estetickým hodnotám.

Jak dramaticky, a přitom vkusně, může dopadnout redesign loga, ukazuje logo americké firmy Bell. I když prošlo postupem doby mnoha úpravami, motiv zvonku zůstal nezměněn. Nejmarkantnější přestavbou prošlo logo v roce 1969 a jeho autorem byl slavný grafik a designér Saul Bass (1920–1996), který byl zároveň spoluvlastníkem firmy Bass & Yager. K nepoznání se během sedmi desítek let změnilo i logo Shell. Ještě dramatičtější změnu loga za bezmála osmdesát let realizovala původně továrna na skelný papír – 3M. A že je logo společnosti Allianz stylizovaná orlice, by asi napadlo málokoho.

Otisky lidských rukou v jeskyni Gua Ham na Borneu

Označování skotu ve starém Egyptě

V současné době dosáhly mnohé značky takového stupně zjednodušení, že další stylizace již není možná, proto se jako způsob změny nebo zatraktivnění značky začal využívat efekt trojrozměrnosti doplněním odlesků a stínů.

Pokud máme malé sklenářství, pravděpodobně nebudeme potřebovat logo přepracovat do různých jazykových mutací. Pravděpodobnost, že by si od nás někdo z Filipín objednal zasklení okna, je minimální. Pokud ale třeba vyrábíme limonádu natolik dobrou, že bez ní na druhém konci světa nemohou žít, budeme muset vytvořit logo v jazyce, jímž hovoří ti, které chceme osvěžit svým chlazeným nápojem. A pokud máme natolik složité logo, jako má například koncern Coca-Cola, vezmou si svých „třicet stříbrných“ nejen početné marketingové týmy, ale i designéřská studia a nejméně „dva vagony“ překladatelů. Nakolik se jim to povedlo, můžete posoudit sami.

Pokud jsme podnikání pojalí poněkud velkoryseji a jedna firma nám nestačí, používá se tzv. sdílená identita. Více firem víc vydělá. Příkladem sdílené identity je pro nás skupina České pojišťovny.

LOGO A HISTORIE

Jak ale logo vzniklo? Stejně jako u lidí se vyvinulo díky evoluci. Za první logo můžeme s trochou nadsázky považovat otisky lidských rukou. Jako dnes používáme cedule s názvy obcí, abychom mimo jiné varovali řidiče, že odtud už smí jet jenom padesátkou, mohly tyto otisky varovat sousední skupinu pralidí: tady lovíme my, doporučujeme hodit zpátečku.

V pozdější době značky sloužily k označování dobytka. Jedna z nejstarších takto dochovaných značek sloužila k označování skotu Královskou zemědělskou správou kolem roku 1900 př. n. l. a byla nalezena v Egyptě v Khemuhetodově hrobce. To aby královští byrokrati měli co počítat

Typická ukázka řemeslnického vývěsního štítu

Vývěsní štít přežívá ve své prapůvodní podobě dodnes

a také aby zloději dobytka věděli, že tento skot je pro ně tabu. O něco později se už i v Evropě používaly první značky. V Řecku si jednotliví výrobci značkovali vázy, to aby bylo jasno, že ten aušus od konkurence se s naším zbožím nemůže srovnávat. Značky se malovaly nebo vykrajovaly do hlíny. V Římské říši zase sloužily mj. k označování cihel, tentokrát již modernější technologií pomocí razítka.

Za předchůdce loga můžeme považovat i heraldiku. První heraldické znaky fungovaly k odlišení rytířů v bojích a byly použity někdy v první polovině dvanáctého století při tažení do Palestiny. Heraldické znaky byly umísťovány na oblečení, vlajky a štíty a pomáhaly tak k vzájemnému rozlišování. Barvami se nešetřilo, a tak když se jednotlivé barevné skupiny daly na pochod do boje, vypadalo to, jako by projížděl cirkus. Ovšem barvoslepí byli v boji v nevýhodě... Na úlevy se tehdy při odvodu moc nehledělo. Aplikace na štítu se stala základem erbů, jak je známe dnes. Během staletí sloužily erby nejen k odlišení jedinců nebo rodů, ale zároveň umožňovaly deklarovat, z jakých částí je panství šlechticů složeno včetně historie loga, byl to takový středověký komiks. Zpočátku si šlechta udělovala obsah erbů sama, byl tvořen místem působnosti nebo nějakou významnou událostí. Později tyto dostávala za významné činy od panovníka, jako např. Schwarzenberkové, kterým byl erb v roce 1599 polepšen za zásluhy v dlouholeté válce o motiv havrana, který klove do hlavy Turka. Z jednoho znaku v jednom poli se stávaly erby víceznakovými také např. vzájemnými sňatky nebo díky početnému potomstvu a mnohdy se lišily pouze barevnou variací téhož motivu. Zástupcem další samostatné kategorie tzv. mluvících erbů je rod Šternberků (něm. stern = hvězda), kteří od 13. století zůstali věrni prostému znaku zlaté hvězdy v modrém poli. Později vznikly i erby sídel a obcí, jako má například město Brno.

A už se historicky blížíme k logu – během středověku se ukázal další možný rozměr značky. Jednotliví řemeslníci se začali sdružovat do cechů, což bylo jakési profesní sdružení jednotlivých řemesel, odbory i advokátní komora v jednom. Zájemci o členství se museli vyučit u mistra, obdržet výuční list – pochopitelně od mistra příslušného cechu, mít dostatečně dlouhou praxi a také složit před cechovní komisí náročné zkoušky. Ovšem neznamenalo to, že ke zkouškám bude adept připuštěn automaticky, přísná regulace bujela už ve středověku a je znám případ, kdy jistý celetník (perníkář) z Prahy čekal na přijmutí do cechu celetnického dlouhých patnáct let! Cech pochopitelně disponoval vlastní administrativou a na různé výnosy, žádosti, stížnosti či petice používal vlastní pečeti. A pečeti graficky vyjadřovala obor činnosti. Samozřejmě se značky začaly používat na vývěsních štítech řemeslnických dílen. V dobách většinové negramotnosti by psané nápisy neměly valného smyslu. Například preclík se stal symbolem pekařů, bota zase symbolem ševců a tak dále. Jakkoliv stylizovaný uvedený prvek na vývěsním štítu budovy jasně deklaroval, jaké zboží může zákazník požadovat. Z těchto pečeti a štítů se později stala plnohodnotná loga. Postupem doby byly tyto značky více či méně stylizovány se snahou co nejvíce se odlišit od konkurence, bylo přidáno místo výkonu profese, jméno mistra (tj. pána domu a majitele dílny a vůbec toho, který

nese hlavu na špalek – někdy doslova) a rané identifikační logotypy byly na světě. Jedním z typických příkladů přechodu cechovního symbolu v plnohodnotné a mezinárodně srozumitelné logo je poštácká trubka. Například toto logo je používáno dánskou poštou od roku 1939, kdy autor Gunnar Biilman Petersen (1897–1968) poprvé spojil symbol království se symbolem pošty.

PRŮMYSLOVÁ REVOLUCE A PRUDKÝ ROZMACH LOGA

Průmyslová revoluce má v historii loga zásadní význam. Každý podnik chtěl být nezaměnitelně identifikován, zejména s rozvojem tisku. V 19. století byly inzertní stránky vydávány jako příloha k „seriózním“ tiskovinám, a již tehdy bylo potřeba mezi změtí inzerátů přilákat oko čtenáře na ten náš. S prvními průmyslovými aktivitami souvisí další věc: totiž, že tyto první počiny pocházely velkou měrou z měšťanských a neurozených prostředí, neboť šlechta se na toto novodobé podnikání dívala zpočátku s despektem, dokonce to měla císařským výnosem zakázáno – to by tak hrálo, aby šlechta pracovala! Aby se urozený pán snížil na úroveň nějakého putykáře, to by byla společenská sebevražda. Prvopočátky těchto nařízení sahají hluboko do minulosti, kdy král uděloval různá práva (např. právo várečné) měštům nebo měšťanům či klášterům. Šlechta pochopitelně nepracovala, neboť jednak neměla existenční potřebu zapojit se do pracovního procesu a jednak její úloha ve společnosti byla, řečeno dnešním slovníkem, spíše manažerská a exekutivní. Nicméně v polovině 19. století již šlechta začala počítat ušlé zisky a pomalu se zapojovala do průmyslových aktivit, zpočátku jako jejich mecenáši, později jako plnohodnotní spoluvlastníci. Z tohoto období pochází velká vlna bankrotů šlechtických rodů včetně ztráty nemovitého majetku, neboť šlechta sice disponovala finančním kapitálem, ale se vstupem na průmyslové hřiště vstoupila do jiných pravidel hry, která si později dlouhá desetiletí osvojovala. Naopak zástupci nižších stavů, kteří sice měli málo startovního kapitálu, ale o to více průbojnosti, se s počátečními úspěchy snažili stylizovat do pozice „teď jsme něco víc“ a loga jejich podniků a dílen se nápadně snažila podobat starobylým erbům (Honores mutant mores – Hodnosti mění mravy).

Konkrétním příkladem, kdy se logo vyvinulo z erbu, je firma Nestlé. Když se v roce 1814 ve Frankfurtu narodil v rodině nižší šlechty Heinrich Nestlé, nikdo netušil, že tento budoucí lékárník povznese jméno rodu (a bankovní konto) výše, než kdokoli předtím. V roce 1843 si otevřel lékárnu ve frankofonní části Švýcarska a změnil si jméno na Henri Nestlé. V roce 1867 prodal poprvé jako náhradní produkt za mateřské mléko vlastnoručně vyrobenou moučku a v roce 1904 první mléčnou čokoládu. A protože rodinný erb obsahoval hnízdo (podle jména rodu – během staletí Nastlin, Nastlen, Nestlin, Nestlen – což znamenalo „hnízdečko“, česky asi nejvýstižněji „Hnízdín“), přestěhoval se motiv do loga firmy.

Opačným příkladem je vznik loga firmy Wilkinson. V roce 1772 si kovář Henry Nock otevřel svoji vlastní kovárnu. V roce 1805 převzal podnik jeho zeť James Wilkinson a v roce 1887 založili

Logo dánské pošty

Logo Nestlé z konce 19. století

Dnešní podoba loga Nestlé

Logo firmy Wilkinson

Současná podoba značky Johnnie Walker

Kudy prochází Johnnie Walker, tam je veselo

jeho potomci „The Wilkinson Sword Company“. Ke konci 19. století začala firma vyrábět psací stroje, jízdní kola a motocykly a v roce 1898 ohlásila patent na bezpečnostní holící břity. Logo firmy odkazuje na původní činnost a cechovní erb zakladatele podniku, tedy kováře mečů.

Zajímavou historii má i slavný „Jěňa Chodec“. John Walker začal pracovat v krámku své matky v Kilmarnocku již v patnácti letech. Kvalita whisky v té době silně kolísala a mladý John neodolal pokušení prodávané lihoviny navzájem míchat, aby zajistil jejich stálou kvalitu. Když v roce 1857 zemřel, byly jeho mixované whisky proslavené v širokém okolí. Jeho syn Alexander se rozhodl chránit jejich „Old Highland Whisky“ ochrannou značkou a jeho bratři John a George zavedli označení s červenou a černou etiketou. Stále však nemohli najít vhodné logo, až k jednomu nedělnímu obědu přizvali malíře Toma Browna. Ten dostal nápad vytvořit siluetu jejich otce se jménem Johnnie Walker. Celý návrh loga byl hotov během jediného odpoledne.

V současné době se loga stala součástí jakéhokoli produktu. Může jej mít kupříkladu fotbalový klub i hudební skupina. A když má své logo kdekoli, proč bychom si nemohli pořídit i své vlastní osobní logo? Ukázkový příklad pro sebe vytvořil Alfred Hitchcock.

V současnosti žijeme v době, kdy bychom potřebovali, aby měl den nejméně 30 hodin a týden deset dní, informace se na nás valí ve smrtelném tempu a orientovat se v současném komplikovaném světě dá jednomu skutečně zabrat. Dříve to měl člověk jednodušší: chlapcům stačilo umět kopat jámu na mamuta a házet oštěpem, dívkám činit kůže a umět uvařit onoho mamuta na paprice a bylo vymalováno. Dnešní požadavky na znalosti mladé generace jsou až zstrašující a málokdo má čas číst dvoustředstránkový manuál např. při výběru televizoru. Stačí, když má přístroj to „správné“ logo a reklama se již dávno postarala o ostatní. Vizuální komunikace je součástí marketingu a zde marketingoví odborníci neberou svoji gáži nadarmo...

Význam loga se tedy v průběhu času významně lišil, nicméně v každé době záleželo na kvalitě produktu. Bude-li mít firma špičkové logo a její produkty nebudou kvalitativně srovnatelné s jinými produkty na trhu, značka ji nezachrání, naopak se může stát synonymem nekvality a dostat se z této nálepky trvá léta (podaří-li se to vůbec).

PROČ BY MĚLA MÍT KNIHOVNA LOGO?

A proč ne? Knihovna za časů mého mládí – a není to tak dávno – byla div ne pietní místo, kde paní knihovnice probodávala každého zlým pohledem, kdo promluvil hlasitěji, a za jakýkoli zvuk nad padesát decibelů hrozila exkomunikace z řad čtenářstva. Snad aby klasikové, brožovaní i v pevné vazbě, mohli nerušeně rozjímat. Naštěstí dnes jsou knihovny životem tepající budovy, v nichž se již nikdo nepohoršuje nad hlučením a hlasitým hovorem. Znáš dokonce jednu knihovnu, kde je po vyučování hluk jako v opičím ráji – a to je přece dobře, mládež si zase zvykla do

knihoven chodit i v době internetu, a že to je panečku arcikonkurence! I knihovna přece může mít své logo a vizuální styl, svoji nezaměnitelnou image, i zde se poskytují služby a bojuje se o zákazníka. Samozřejmě to není tak, že bychom se coby knihovníci snažili přesvědčovat, že to co mají u konkurence brožované, my máme v pevné vazbě a co oni mají černobílé, máme my v barvě a ještě navíc i formou komiksu. Nebo když přečteme dva Čapky, dostaneme v rámci právě probíhající akce jednu Němcovou zdarma. Jako grafik nejsem nadšený pokaždé, když vidím sovu v logu knihovny. Pochopit – nikoli omluvit – se to dá u nějaké univerzitní knihovny, ale proč i ostatní? Řecká bohyně Athéna, která měla sovu jako svůj zástupný symbol, je sice bohyně moudrosti a ochránkyně Athén, ale mohu kohokoli ujistit, že jsem ve svém životě viděl hodně sov, ale ani jedna mne neomráčila svojí inteligencí, natož aby četla! Měli bychom si dát velký pozor na zprofanované motivy.

Při tvorbě loga pro knihovnu se na to musí jinak. Ukázku, jak by mělo takové logo pro knihovnu vypadat, nám na příkladě Moravské zemské knihovny Brno nabízí mladá, leč profesionálně zkušená grafička týmu Porta Design Iva Pechmanová, která na serveru věnujícímu se designu *designportal.cz* vysvětluje: „Tvar loga odkazuje na nápis MZK, v němž byl z každého písmene zachován pouze jeden tah, a zároveň představuje knihy stojící v regálech knihovny. Tento motiv stojících knih s jednou nakloněnou může být dále rozvíjen jako textura na různých souvislých plochách.“ Neméně povedené (a vtipné) je logo Národní technické knihovny, které i s vizuálním stylem knihovny vytvořil Petr Babák ve spolupráci s Janem Matouškem, Jaromírem Skácelem a Terezou Šerou ze studia Laboratoř. Nápad vložit do loga souřadnice subjektu v souvislosti s technickou knihovnou je prostě k nezaplacení. Takže vytvořit kvalitní logo pro knihovnu tedy jde, a ne že ne!

Samozřejmě si lze logo nechat vytvořit i od počítačově zdatnějšího známého. Vždyť i malý syn kolegyně od vedle z kanceláře má počítač a rád kreslí, tak proč by nám nenakreslil nějaké logo? Opravdu si však můžeme myslet, že je stejný profesionál jako vystudovaný grafik s mnohaletou praxí?

Tvorba loga je specifický obor a jeho výrobu nechme raději skutečným profesionálům. A naše knihovny, které jsou přímo u pramene vědění, by přece měly mít loga nejprofesionálnější...

Foto: National Geographic, Seeklogo.com, Porticus.org, Shell Global, 3M Central, Česká pojišťovna, Post Danmark, Nestlé Corporate, Moravská zemská knihovna, Designportal.cz, Národní technická knihovna, Beran umělecké kovářství a zámečnictví, Miroslav Skalník – umělecké kovářství a zámečnictví, archiv autora.

ODKAZY:

- Wikipedia.org © 2009, Shell Global © 2009, 3M Central © 2009, Allianz Group © 2009, Česká pojišťovna © 2009, Post Danmark © 2009, Nestlé Corporate © 2009, Moravská zemská knihovna © 2009, Designportal.cz © 2009, Národní technická knihovna © 2009.

Jak se slavily šedesátiny SVK v Hradci Králové

Dvě významná výročí si na podzim loňského roku připomněla **Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové**: rok od přestěhování knihovny do nové budovy ve tvaru X a 60 let své existence. Oboje oslavila **3. a 4. listopadu** hlavně zajímavými aktivitami, ale i prací.

Vzhled nové budovy knihovny vzbuzoval od samého počátku emoce v kladném i záporném směru. Během prvního roku provozu má zájem veřejnosti o knihovnu stále stoupající tendenci. Ve stručnosti lze konstatovat, že si „Hradečáci“ na knihovnu zvykli a už do ní nechodí jen ze zvědavosti nakouknout, ale plně využívají nové možnosti, které jim nabízí.

K dispozici zde mají nejen rozsáhlý volný výběr literatury a periodik, ale i množství studijních a čtenářských míst a výstavní prostory Galerie U Přívozu. Programy pro veřejnost se kromě již dříve osvědčených *Literárních dílen* a pravidelných setkávání *Pojďme si povídat* rozšířily o *Filmový klub*, vzdělávací cykly a vernisáže výstav.

Bohatý program připravili pracovníci knihovny i v rámci oslav 60. výročí založení knihovny. Na úvod bylo uspořádáno setkání pamětníků, kterého se kromě bývalých pracovníků zúčastnili i dlouholetí čtenáři a návštěvníci knihovny. Zajímavé vzpomínky budou začleněny do připravované publikace o historii knihovny.

Následovaly vernisáže dvou výstav. První byla instalována v Galerii U Přívozu. Nazývala se *Listování minulostí* a seznámila zájemce s významnými mezníky v historii knihovny. Druhá výstava představila veřejnosti malířku MgA. Martinu Novotnou, autorku velmi zajímavých nástěnných maleb, které dávají betonovým stěnám knihovny poetiku a evokují zamyšlení. Vernisáž této výstavy byla spojená se křtem publikace *Malovat po zdech dovoleno*. Jedná se o velmi krásně vybavenou výtvarnou publikaci, která zájemcům o moderní výtvarné umění přibližuje vznik nástěnných obrazů, které se staly nedílnou součástí nové budovy knihovny. Publikaci vydala Studijní a vědecká knihovna

v Hradci Králové. Účastníci vernisáže měli jedinečnou možnost prohlédnout si společně všechny nástěnné obrazy. Autorka komentovala každou malbu a vyprávěla přítomným, jak na ni zpočátku působila obrovská šedá betonová plocha. Seznámila je s procesem své vlastní tvorby, s tím, jak se obrazy postupně rodily a oživovaly syrový beton.

Své výročí slavila knihovna nejen akcemi určenými pro veřejnost, ale i knihovnickům. Slavnostní večer se konal za velké účasti oficiálních pozvaných hostů na celostátní i krajské úrovni, kterým se omlouvám, že je pro nedostatek místa nebudu v tomto článku jmenovat. Přítomni byli také pracovníci Studijní a vědecké knihovny a knihovníci z celého kraje. Součástí večera bylo i první slavnostní předání krajské knihovnické ceny.

Cenu **Knihovník Královéhradeckého kraje za rok 2009** obdrželi z rukou Ing. Václavy Domšové, členky zastupitelstva Královéhradeckého kraje a předsedkyně výboru pro kulturu a památkovou péči, Mgr. Evy Svobodové, ředitelky knihovny a Mgr. Věry Škraňkové, předsedkyně krajského výboru SKIP, tito knihovníci:

- Mgr. Lidmila Košťálová, bývalá ředitelka Knihovny Václava Čtvrtka v Jičíně,
- Mgr. Marie Sobotková, bývalá ředitelka Městské knihovny v Náchodě,
- Marie Grimová, Obecní knihovna Nový Hrádek, Náchodsko,
- Dagmar Honsnejmanová, Knihovna u Mokřinky, obec Mokré, Rychnovsko,
- Ivana Novotná, Obecní knihovna Roudnice, Královéhradecko,
- Emil Pokorný, bývalý ředitel MěK Dvůr Králové nad Labem, nyní Obecní knihovna Vítězná – Komárov, Trutnovsko,
- Miloslava Vaňková, Obecní knihovna Libuň, Jičínsko.

Všichni ocenění dlouholetou a příkladnou činností ovlivnili podle svých možností knihovnictví kraje.

Konference k 60. výročí knihovny

Foto archiv knihovny

Ohňostroj před knihovnou

Slavnostní večer pokračoval epickou básní Karla Hynka Máchy *Máj* ve skvělé interpretaci herečky Bány Hrzánové. Závěrečný raut umožnil přítomným navzájem se pozdravit a popovídat si, kromě krásných zážitků si pak domů odnášeli i publikaci *Malovat po zdech dovoleno*, papírový model budovy knihovny a originální téžítka – „tužkovník“ ve tvaru X.

Druhý den následovala pracovní část oslav – konference **Krajská knihovna a její úloha v systému knihoven**. Tímto tématem se zabývaly příspěvky Mgr. L. Zemánkové (*Krajská knihovna ve svém kraji, zemi a světě*), PhDr. J. Kádnerové (*Krajská knihovna a regionální funkce po roce 2006 – fikce, koncepce a skutečnost*) a doc. PhDr. J. Kubička, CSc. (*Funkce krajských knihoven po sedmi letech*). Prezentace Ing. L. Prchalové (*Změny v kraji – změny v krajské knihovně*), Ing. A. Brožka (*Krajská knihovna – místo, kde najdete vše, co vyšlo v regionu*), PhDr. Z. Friedlové (*Role krajské knihovny ve spolupráci paměťových institucí*) a Mgr. Blanky Konvalinkové (*Prolínání kultur*) byly zaměřeny na působení krajské knihovny v rámci jednotlivých regionů. Své referáty na konferenci prezentovali i knihovníci z královéhradeckého kraje. Dana Michlová z Knihovny Václava Čtvrtka se zamyslela nad konkrétními úkoly a aktivitami, které propojují činnost knihoven v rámci celého kraje (*Regionální funkce „U nás“*). O významu regionálního informačního a knihovnického zpravodaje hovořila pracovnice SVK Hradec Králové a šéfredaktorka zpravodaje *U nás* Božena Blažková (*Knihov-*

nický zpravodaj – důležitý nástroj metodické pomoci knihovnám). S výsledky ankety, kterou rozeslala všem knihovnám svého regionu Knihovna města Hradce Králové, seznámila přítomné Kateřina Hubertová (*Přijde den, zúčtujeme spolu*). Na konferenci promluvila i knihovnice z malé, ale velice úspěšné neprofesionální knihovny Dagmar Honsnejmanová z Knihovny U Mokřinky v Mokříně (*Vědecká knihovna – zdroj inspirace i pro tu nejmenší knihovnu*). Na konferenci zazněly i dva příspěvky od zahraničních hostů – *Postavení vědeckých a krajských knihoven v systému knihoven na Slovensku* (L. Žáčiková, ŠVK Banská Bystrica) a *Pozdrav z Walbřichu* (V. Kasiborská, Walbřich). Poslední dvě prezentace ze SVK Hradec Králové (*Public relations a marketing služeb v krajské knihovně* – Bc. Vladimíra Buchtová a *Pracovníci knihovny, dá nám je škola, nebo si je musíme vychovat sami* – PhDr. Alena Součková) nemohly být z časových důvodů předneseny, ale byly zaznamenány na CD, které obsahovalo všechny přednesené příspěvky a bylo na závěr konference účastníkům předáno.

Večerní závěr celých oslav byl opravdu slavnostní a hodně netradiční. Knihovna pozvala veřejnost na noční prohlídku, kterou zahájila velkou ohňovou show před budovou. I přes nepřízeň počasí byla tato netradiční forma oslav obyvateli Hradce Králové vřele přivítána. Dokladem toho byla nečekaně vysoká návštěvnost celé akce. Poslední z více než pěti set návštěvníků opouštěli knihovnu s příchodem půlnoci.

BOŽENA BLAŽKOVÁ > bozena.blazkova@svkhk.cz

Zpráva ze semináře muzejních knihovníků v Pardubicích

Přes sto knihovníků z muzejních knihoven se zúčastnilo pravidelného, v pořadí již 33. semináře muzejních knihovníků, které pořádá Komise knihovníků Asociace muzeí a galerií ČR. Seminář se konal ve Východočeském muzeu v Pardubicích.

Jednání probíhalo za krásných podzimních dnů (8.–10. září 2009) v historických sálech pardubického zámku, kde muzeum sídlí. Na začátku semináře se konala valná hromada Komise knihovníků.

Program byl už tradičně rozdělen do několika tematických bloků. První se týkal legislativy, nových, případně novelizovaných zákonů pro knihovny a muzea. Dva zásadní úvodní referáty přednesli ředitel muzea PhDr. František Šebek a PhDr. Vít Richter, ředitel Institutu knihovnictví NK ČR a předseda SKIP. Účastníci semináře byli seznámeni s novelou zákona č. 403/2008 Sb., která mění zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví a zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy. Tyto zákony a novely jsou velmi problematické, jejich výklad není zcela jasný, v řadě paragrafů si odporují a jejich uplatňování v praxi nebude jednoduché.

Vít Richter mluvil především o uzavření licenční smlouvy mezi agenturou DILIA a NK ČR, která upravuje podmínky pro poskytování služby elektronického dodávání dokumentů (EDD). Upozornil na to, že nynější ceny, které se nám zdají vysoké a jejichž výši ovlivňují poplatky DILIA, jsou srovnatelné s cenami za tuto službu v Evropské unii.

Další blok referátů byl věnován informacím z muzejních knihoven. Ředitel Knihovny Národního muzea Mgr. Martin Sekera, Ph.D., informoval o probíhající rekonstrukci NM, o přesunu sbírek, které přináší vedle spousty práce i velký stres pro zaměstnance. O stěhování knihovny přednesl příspěvek též PhDr. Ila Šedo z Knihovny Západočeského muzea v Plzni. S nově vybudovanou badatelnou a depozitáři knihovny Muzea Jindřichohradecka účastníky seznámila PhDr. Štěpánka Nehalová, Ph.D. Příspěvek do pravidelného „policejního okénka“ PhDr. Petra Maška tentokrát přečetla PhDr. Helga Turková. Týkal se krádeží v Krajské knihovně v Olomouci, které byly spáchány na objednávku a o nichž též informovala média.

V tematickém bloku věnovaném službám v muzejních knihovnách vystoupila řada knihovnic a knihovníků, kteří hovořili o konkrétních činnostech, jež za-

jišťovali ve svých muzeích. Většinou doplňují či se přímo podílejí a spolupracují na různých akcích, které muzea pořádají pro své návštěvníky. Je to především spoluúčast při muzejní noci, exkurzích po muzeu, při přípravě různých výstav a výstavek, workshopů, knižních trhů, besed s umělci ad. O zapojení muzejních knihovníků do činnosti a akcí muzea jsme se dozvěděli od kolegů z Moravské galerie, z Vlastivědného muzea v České Lípě, z Oblastního muzea v Mostě, z Krajského muzea Karlovarského kraje v Chebu a ze Západočeského muzea v Plzni.

Muzejní knihovny mají ve svých fondech řadu rozmanitých dokumentů a materiálů. Jsou to sbírky drobné grafiky, exlibris, plakátů, kramářských tisků, svatých obrázků, fotografií, tanečních pořádků, notového materiálu, map, různých druhů pozůstalostí a podobně. Také vlastní památky hmotné, jako například štočky. Tomuto druhu speciálních sbírek v muzejních knihovnách, jejich zpracovávání, ukládání, zveřejňování a péči o ně a případně i jejich restaurování byl věnován další tematický blok. Seznámili jsme se se speciálními sbírkami v Památníku národního písemnictví (exlibris), v Náprstkově muzeu (fotografie), v Uměleckoprůmyslovém muzeu (taneční pořádky), v Západočeském muzeu (mapy), v Muzeu Jindřichohradecka (kramářské tisky) a se sbírkami oddělení knižní kultury v Národním muzeu.

Poslední den semináře se konal workshop věnovaný katalogizaci starých tisků. Ten moderovala PhDr. Štěpánka Běhalová, Ph.D. Způsob katalogizace starých tisků porovnávala PhDr. Jaroslava Kašparová z Knihovny NM. Ukázala, jak se pracuje v knihovním systému Clavius a KP-Win a současně i ve dvou formátech – UNIMARC a MARC21.

Během semináře se o jeho účastníky staraly pracovnice Východočeského muzea v čele s jeho ředitelem PhDr. Františkem Šebkem, který nás seznámil při exkurzi se stavebními dějinami Pardubic i s ikonologií malířské výzdoby zámku. Prohlédli jsme si knihovnu i expozice muzea. Seminář zakončila odborná exkurze na blízkou Kunětickou horu.

JARMILA OKROUHlíKOVÁ > okrouhlikova@upm.cz

České a moravské moderní bibliofilie v Národní knihovně ČR

Na konci 19. století se objevuje v oblasti knižní kultury staronový fenomén – krásná bibliofilská kniha. Od té doby také hovoříme o tzv. moderních bibliofiliiích. Ty měly podle představ svých tvůrců navázat na dávnou tradici krásné řemeslné knihy, a to v průmyslové době, která ničila kouzlo ruční práce. Za bibliofilie považujeme v nejširším smyslu slova unikátní, kvalitní, krásné a cenné tisky. Jsou to velmi často subtilní, intimní artefakty, právem mnohdy publikované jako soukromé. Svědčí o uměleckém vkusu jednotlivců nebo spřízněných skupin tvůrců. V nejlepších svých podobách ukazují snahy posunout vývoj umění a odlišit se od tvorby generací předcházejících. Naše novodobé bibliofilie navíc dokládají nelehký vývoj české kultury a společnosti a jsou také dokladem těžkých až tragických osudů jejich tvůrců.

Národní knihovna ČR (NK ČR), což není běžně známo, uchovává tisíce exemplářů těchto výjimečných knih. Veřejnost ji totiž často vnímá spíše jako místo pro uchovávání a zpřístupňování svých tradičních knižních perel – starých rukopisů a tisků, nebo ji vnímá jako „de facto“ univerzitní, studijní knihovnu s univerzálním fondem. To knihovnu směřuje především k zajištění běžného servisu pro čtenáře-studenty, kteří vyžadují většinou nejnovější informační zdroje. Národní knihovny obecně jsou ale také místa, která si pěstujeme pro plné uchování knižní kultury (tu funkci v NK ČR plní především tzv. národní konzervační fond) a též propagují knižní kulturu a přispívají k obecné kulturní vzdělanosti. Role NK ČR je specifická, jiná než je role muzeí a archivů, více je orientována na zpřístupňování fondů veřejnosti, což mj. v případě bibliofilii způsobuje určité problémy.

Tento příspěvek volně navazuje na autorův text *Perly skryté mezi miliony knih* publikovaný v časopisu *GrandBiblio*, č. 1/2, 2009. Časopis *Čtenář* se k tématu historie české a moravské bibliofilie v podrobnějším textu vrací nyní

zhruba po deseti letech. V devadesátých letech v něm byly publikovány některé zásadnější práce: dvoudílný přehled J. Javůrka *České bibliofilské knihy* (1995), který se zabývá obdobím od konce 19. století do konce první republiky a dvě práce P. Šedinové *Česká bibliofilie po roce 1949* a *Soudobá česká bibliofilie* (1998).

Čtenářům bych rád též doporučil některé další a novější práce o bibliofiliiích resp. o širším fenoménu bibliofilie a sběratelství. Jedná se především o publikaci P. Kneidla *Bibliofilie v Československu: 1918–1939* vydanou Spolkem českých bibliofilů (SČB) v roce 2003, dále různé publikace SČB včetně odborných článků v jeho bulletinu a též práci současného předsedy M. Dyrnka *Bibliofilské hnutí v českých zemích (Geneze, bilance, realita, vize)* v periodiku Vědecké knihovny v Olomouci *Krok* (2008). Česká bibliofilie resp. v širším záběru tzv. krásná kniha je po dvaceti letech ve svobodném badatelském prostředí z odborného, zvláště kunsthistorického hlediska, již v jednotlivých etapách vývoje dobře „ošetřena“, i když zásadní badatelské dílo shrnující 120 let bibliofilie na našem území ze všech pohledů dosud chybí. Množství odborných aktivit většinou spojených s výstavní činností je však pozoruhodné. Vezmeme-li historii chronologicky: byly zmapovány aktivity z počátků české bibliofilie v rámci výstavy a katalogu *Moderní revue 1894–1925* (text A. Zach, vyd. 1995), mnoho autorů se věnuje Josefu Váchalovi (více www.vachal.cz), vynikající monografie vyšla k výstavě *J. Konůpek: poutník k nekonečnu* – text H. Larvová (1998), badatelé se věnují též charismatické osobnosti Josefa Floriana a jeho rodiny. J. Toman publikoval *Knihu v českém kubismu* (2004), byla vydána publikace s textem o české knize *Expresionismus a české umění 1905–1927* (1994). Řada špičkových autorů se věnuje české meziválečné avantgardě (vynikající jsou publikace *Knihy s Toyen* L. Bydžovské a K. Srpa jr., vyd. r. 2003), od téhož autora nedávno vyšla monografie *Karel Teige a typografie: asyme-*

trická harmonie). Odborné články jsou vydávány jak v regionech, tak ve specializovaných časopisech, významné texty vycházejí v rámci publikací věnujících se historii jednotlivých institucí (např. dějiny Vysoké školy umělecko-průmyslové v Praze – vyd. 2005) atd.

Základem každého průzkumu a orientace v oblasti bibliofilské produkce jsou speciální bibliografie, výstavní, aukční (příp. „antikvariátní“) a nakladatelské katalogy (tištěné či elektronické) a v posledních deseti letech databáze sbírkových institucí.

Za stěžejní soupis, na kterém můžeme postavit jakoukoli práci, považují čtyřsvazkové dílo *České bibliofilské tisky*, které postupně vytvořil nadšenec a bibliofil A. Sánka (české moderní bibliofilie od počátků do roku 1945). Na jeho práci navázal pátým dílem F. Bubla (tisky vydané 1945–1970).

Počátky získávání a zpracování moderních českých bibliofilů v NK ČR až do let padesátých shrnuje O. Skolková v Ročence Universitní knihovny v Praze za rok 1959.

S budováním fondu bibliofilů a tisků ve vzácných vazbách se v NK ČR systematicky začalo v roce 1930. Tato činnost se, včetně odborné katalogizace, dobře rozvíjela. Bibliofilie byly z důvodu ochrany uloženy mimo běžná skla-

diště a většinou chráněny i ve zvláštních lepenkových krabicích. Půjčovaly se zásadně jen prezenčně. Druhá světová válka, ekonomické problémy a posléze nástup komunistického režimu však plány na průběžné budování fondů „umrtvily“. Z dnešního pohledu se ale i v době mezi roky 1939–1956 (rok, kdy se opět systematické práce v této oblasti obnovily) do fondů NK ČR dostaly zajímavé a kvalitní tituly, často v rámci získání soukromých knihoven jednotlivých kulturních osobností (např. osobní knihovna F. X. Šaldy).

Zhruba od poloviny padesátých let minulého století začala tehdejší Universitní knihovna navazovat na tradici let třicátých a začala znovu pořizovat ve větším množství bibliofilie a knihy se vzácnými vazbami. Šlo jak o nové publikace (daleko nižší produkce než dříve), tak především o nákupy starších titulů v antikvariátech a výjimečně i o dary. V období od roku 1956 do roku 1959 tak knihovna získala např. 1500 bibliofilských tisků. Správy těchto exemplářů se ujalo oddělení rukopisů a vzácných tisků, které o knihy pečovalo až do počátku 90. let, kdy došlo ke změně koncepce oddělení. Na začátku 90. let byla publikována M. Hejnovou (současnou ředitelkou odboru Historické a hudební fondy) v rámci edice „Miscellanea Oddělení rukopisů a starých tisků“ významná bibliografie bibliofilů Josefa Floriana uložených v NK ČR. Samostatnou historii mají bibliofilie v jiném typu fondu (tzv. národní konzervační fond), kde se opatrují především tisky získané na základě povinného výtisku.

Dějiny knihovny přinesly tedy postupnou tvorbu fondů bibliofilů v různých organizačních útvarech knihovny (národní konzervační fond, univerzální knihovní fond a jeho součástí). Bibliofilie byly postupem času zařazovány do různých signaturových řad a měly různý status.

V roce 2005 – v době rekapitulace činnosti NK ČR – došlo k rozhodnutí, že by bylo prospěšné prozkoumat podle nejnovějších poznatků hodnotu fondů, jejich strukturu a posoudit knihovnické aspekty doplňování, zpracování, správy, ochrany a zpřístupnění. Návazně na to tyto fondy pak odborně zpracovat (resp. dokončit zpracování v databázích) a zvážit další formy správy, ochrany a prezen-

tace tohoto specifického národního kulturního dědictví.

V roce 2006 nebyly zdaleka všechny tituly bibliofilů a jednotlivé konkrétní vzácné moderní tisky zpracovány v databázích. Většina ze záznamů měla jen jednoduchou formu i obsah. Jak bylo možné v dané situaci postupovat? Začátek práce na průzkumu znamenal vrátit se do časů lístkových katalogů (již alespoň „naskenovaných“). Z praktického i teoretického pohledu jsme rozhodli, že hlavní část průzkumu se zatím soustředí na období od konce 19. stol. do roku cca 1950, kdy komunistický režim rozvrátil i tradiční nakladatelský sektor a nastalo zcela jiné období knižní kultury. Potřebné informace se postupně shromažďovaly z náhledů do přírůstkových knih, do ručně psaných knih signatur, byly prověřovány služební lístkové katalogy, postupně přibývalo práce s knihou v ruce (porovnávání jednotlivých exemplářů) a práce se záznamy v databázích. Autor tohoto příspěvku si vytvořil pomocné soupisy titulů a informací, které nyní slouží mj. k doplňování informací v databázích NK ČR. Veškeré informace byly porovnávány s odbornou literaturou.

Vzhledem k rozptýlení těchto tisků do mnoha signatur bylo rozhodnuto o tom, že se sbírka bibliofilů vytvoří alespoň ve virtuální podobě a bude kvalitně dostupná přes vyhledávání v bázích NK ČR. **Došlo ke zmapování přibližně 6300 titulů bibliofilů v cca 16 000 exemplářích.** Z tohoto souboru pak bylo dle odborné literatury vybráno zhruba 2200 titulů vyšší kvality, vydaných do roku 1950, se kterými se nyní přednostně pracuje.

Aktuálním výsledkem průzkumu je především postupné zpřesnění bibliografických záznamů i popisu konkrétních tisků (jednotek). Na ohodnocení konkrétních tisků navazují další knihovnické výstupy. Jde nejen o informace pro další péči o fondy, tj. přesné informace pro expedice knih, pro ochranu během výpůjček, pro ošetření tisků z pohledu restaurátorů, procesy digitalizace apod., ale především se jedná o zlepšení služby uživatelům včetně specializovaných odborníků (např. pro přípravu výstav). Přístup k záznamům bibliofilů z databáze NKC se zrychlil a z kvalitní, totéž platí o databázi Souborný katalog ČR. Tam vidíme, že počet záznamů bibliofilů z NK ČR je zdaleka největší.

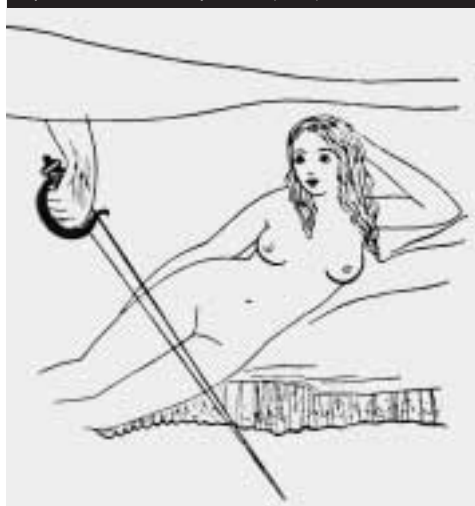
Produkce bibliofilů dosahuje obrovského rozptýlu stylů a kvalit a je samozřejmě nutné vybírat a hodnotit, což je vždy do značné míry subjektivní proces. To je také jedno z rizik posuzování bibliofilů. I zde se jako v jiných oblastech mění dobové trendy či módy, nově se hodnotí historie knižní kultury. Kdo by si v padesátých letech dovedl představit, za jak cenné budou považovány po 50 letech např. práce J. Váchala? A to je jen jeden z nejkřiklavějších případů. Proto bychom měli být jako pracovníci knihoven či sbírkových institucí obecně velmi opatrní v rychlých soudech, zvláště při „hodnocení“ jednotlivých titulů. Také je potřeba připomenout, že **vývoj bibliofilie lze zkoumat z pohledu literárního, výtvarného a v tom dále i z hledisek typografie, ilustrace, knižní vazby. Lze sledovat dějiny významných nakladatelů a vydavatelů bibliofilů či dějiny sběratelského hnutí u nás.**

Z literárního hlediska se jedná většinou o poezii, o výňatky z rozsáhlejších literárních děl, o spirituální literaturu různého zaměření, o „národní“ či „folklórní“ tituly či dokumenty z historie zemí Čech a Moravy nebo o avantgardní ambiciozní tituly, o příležitostné drobné tisky, ročenky (sborníčky textů), ale také např. o erotiku atd.

Fondy NK ČR obsahují díla snad všech významných českých osobností, které se věnovaly – i když někdy okrajově – krásné knize resp. bibliofilii. Od bibliofilských titulů Knihovny Moderní revue přes secesní tisky, Váchalovy autorské knihy, edice J. Floriany, knihy ovlivněné stylem kubismu, vzácné tisky s výtvarným doprovodem J. Čapky. Najdeme zde realizace J. Šímy, Toyen, J. Štyrského, K. Teige, F. Muziky, J. Zrzavého, C. Boudy, F. Tichého ad. Není možné vyjmenovat v tomto příspěvku i jen všechny nejznámější umělce. V NK ČR je zastoupena většina významných edic bibliofilských tisků. Jsou tu také uloženy v různém rozsahu privátní knihovny našich významných kulturních osobností např. S. Čecha, F. X. Šaldy, V. Dyka, O. Fischera, části sbírek některých významných sběratelů apod.

Zájemců o historii české krásné knihy či těch, kteří chtějí prožít „jenom“ prostou radost z umění, bych rád doporučil jedno výrazné období historie bibliofilie. Léta zhruba od roku 1910 do roku 1930 jsou neuvěřitelně kulturně a umělecky dynamická a plodná – to se projevovalo silně i v oblasti české bibliofilie. Uvědomme si, že **vrcholily umělecké myšlenky a formy symbolismu, dekadence, secese, s tvorbou E. Muncha** přichází po roce 1905 i do Čech výtvarný **expresionismus**. Vliv na českou knižní kulturu má **kubismus**, v úpravě knih se projevuje také originální český **rondokubismus**. Dvacátá léta 20. století pak přinesla další smršť uměleckých směrů. A to se zaměřuji především na pohled z výtvarného hlediska. **První rozkvět české bibliofilie, který nastal těsně před 1. světovou válkou** (a byl podpořený aktivitami V. Preissiga a K. Dyrnky či šířeni např. aktivitami kolem nově vzniklého Spolku českých bibliofilů), oslabil zhoršující se ekonomická situace. Obtížné hospodářské znovuzrození po válce však bylo silně kompenzováno tvůrčí silou v nové, svobodné, pluralitní republice. **Za druhý rozkvět považuji explozi bibliofilie na začátku demokratického státu od roku 1919 do období plného dopadu hospodářské krize** symbolizované pádem nakladatelství Aventinum O. Štorcha-Mariena (1931). **Z mé statistiky vyplývá, že na vrcholu české meziválečné bibliofilie (roky 1926 až 1929) do-**

Toyen, ilustrace v knize *Heptameron* (1932)

sáhla produkce různých bibliofilských tisků průměrného čísla 337 titulů ročně!

Dovolím si nyní propojit obecné zamyšlení nad bibliofilii dvacátých let 20. století s příklady děl, která má v naprosté většině knihovna ve svých fondech.

Dvacátá léta 20. století mne uchvacují pestrostí a všeobecnou kvalitou našeho knižního umění (porovnejme se situací naší knižní kultury o dvacet let dříve – v roce 1905!). Navíc potvrzují, že chápání vývoje umění zjednodušeně, lineárně jako vývoje směrem od konzervativního k tzv. pokrokovému v umění neplatí. Tato léta připomínají stále otázku: co znamená v umění pojem *moderní*? V čem spočívala někdy zmiňovaná pokrokovost děl avantgardy a levicových umělců? Co to znamená být v knižní kultuře považován za konzervativní osobnost (tedy tak, jak byla vnímána generace konce 90. let 19. století z pohledu „avantgardy“)? Od Moderní revue (1894 ad.) k našim surrealistům (J. Štyrský, Toyen) „revolta střídala revoltu“, a tak ve dvacátých letech 20. století mohla vypadat revolta z období kolem roku 1900 směšně. S odstupem času však podle mého názoru ztrácí sílu odsudky představitelů avantgardy například směrem k dekorativním prvkům secese, ale například i směrem ke katolické kulturní aktivitě či umělecké tvorbě. Teigeho geniální „konstruktivistická“ typografie a výzdoba, která posunula vývoj výtvarné podoby české knihy o míle daleko, nevy-

mazala z dějin české knihy třeba mírně „naivní“, ale stále využívanou grafiku „osudové ženy“ konce 19. století Zdenky Braunerové a zvláště ne zakladatelské přístupy V. Preissiga či K. Dyrnky atp.

Ve dvacátých letech 20. století – v jednom časovém úseku (!) – vrcholily či dozrávaly myšlenkové a umělecké proudy konce 19. století a zároveň nastupuje nová generace špičkových umělců s – často velmi výrazně – jiným uměleckým směřováním. Připomeňme si některé osobnosti bibliofilie a knižní tituly té doby a zařadíme je do kontextu.

Významný umělecký knihvazač L. Bradáč pokračuje ve vydávání titulů s osobnostmi symbolismu a dekadence. Do roku 1925 pokračuje tradice knižní řady *Moderní revue*. Ještě v roce 1925 – v roce úmrtí A. Procházky – vycházejí u L. Bradáče jeho *Torsa veršů*. Během dvacátých let se pouští bibliofil a milovník kulturního dědictví doby před „Velkou válkou“ A. Sánka mj. do vydávání skvělých děl E. A. Poe (s výzdobou J. Konůpky). Svou edici má též bytostný secesní symbolik a precizní grafik F. Kobliha. Úředník J. Portman v Litomyšli samostatně tiskne originální bibliofilie jakoby vypadlé ze „starých časů“ monarchie mj. s využitím výtvarných prvků Z. Braunerové. S. Klír ještě v roce 1928 vydává *In memoriam Karel Hlaváček 1898* či Karáskova *Božího převoz-*

Toyen, ilustrace v knize J. Urbánková: *Rozbité zrcadlo* (1944)

nika. Bezručovy *Slezské písně* vycházejí v roce 1927 v pěkném vydání již posedmém. Ve své soustavné práci vydávání spirituální literatury v pěkných úpravách pokračuje J. Florian a jeho rodina. Vycházejí zde i bibliofilské perly, jako je *Román zajčův* či *Levana a matky žalu* (1927) v nejlepších výtiscích kolorované expresivním výtvarníkem J. Čapkem. Základy české typografie a bibliofilie připomíná úspěšné 2. vydání Preissigovy knihy *Barevný lept a barevná rytina* (1925) a kniha K. Dyrnky *Typograf o knihách* z téhož roku. Příkladem umělce, který geniálně syntetizoval vlivy „starých“ a „nových“ uměleckých forem a stylů, byl všeučel J. Váchal. V roce, kdy se již chystají některé tituly „perel avantgardy“ (1924), vychází např. jeho *Krvavý román* a v roce 1926 *Koruna bludařstva...* – díla jakoby z jiných dob. Dvacátá léta jsou mimochodem asi vrcholem Váchalovy aktivity v oblasti bibliofilie. Lahodně tradiční ilustrace přinášejí v té stejné době stále úspěch malíři *Babičky* či *Zapadlých vlastenců* A. Kašparovi.

Milovníkem umění, nakladatelem, který ve svých aktivitách geniálně propojoval „staré a nové“ umění s přirozeným talentem a širokým záběrem, byl O. Štorch-Marien. Byl to on, u kterého v jeho Aventinu vyšla jedna z nejkrásnějších bibliofilů té doby – Dellucovy *Lidé z baru* (1925) s ilustracemi (i kolorovanými) od J. Šímy. J. Zrzavý pro něj ilustroval známé vydání *Máje*. A z oblasti české klasiky si dovolil vydat Špálou expresionisticky moderně ilustrované vydání *Babičky* (1923). K perlám dvacátých let samozřejmě patří Čapkem kolorované vydání Vančurova *Rozmarného léta* (1926) od nakladatele J. Fromky (Odeon), který se spojil i s dalšími avantgardními výtvarníky té doby (např. K. Teige, J. Štyrský, Toyen). Básnické sbírky J. Seiferta, V. Nezvala či K. Biebla měly pak štěstí na špičkové bibliofilské formy vydání: Teigem kolorovaná Bieblova sbírka *S lodí, jež dováží kávu* (1928) či Nezvalův *Židovský hřbitov* (1928) a především „surrealistická bible“ *Maldoror*, obě díla s geniálním doprovodem J. Štyrského (1929) ad.

Nezapomeňme ale i na vydání „drobných“ bibliofilů té doby v regionech. **Je obdivuhodné, kolik zajímavých osobností v regionech působilo a s radostí konstatujeme, že obce i regiony si těchto lidí, kteří pozvedli místní**

kulturu, většinou stále velmi váží a pečují o jejich odkaz.

Na závěr bych rád uvedl také některé své **postřehy z práce se sbírkami moderních bibliofilů**. S přihlédnutím k tomu, že vyhledávání bibliofilských tisků v databázích není vždy jednoduché, neboť k retrospektivnímu zpracování těchto specifických fondů dochází vzhledem k velkým objemům prací teprve v posledních letech, doporučuji při jejich vyhledávání používat nejen jméno autora, název knihy či jiné základní údaje, ale i pojem „bibliofilie“ nebo „bibliofilské tisky“. Je také potřeba svá zjištění ověřovat v listkových katalogích či v jejich naskenované verzi.

S překvapením jsem zjistil, že se při knihovnickém zpracování někdy podceňuje fakt, že každý jednotlivý výtisk bibliofilie může existovat v jiné podobě, a proto se musí v systému zpracovat nejen základní katalogizační záznam, ale také popsat zvláštnosti jednotlivých tisků. Ne všechny běžné automatizované knihovnické systémy jsou pro tyto potřeby dobře uzpůsobeny.

Knihovny mají jiná poslání než muzea, archivy, galerie, a tak přirozená tendence k rozsáhlejšímu půjčování fondů veřejnosti přináší zároveň větší rizika pro uchování bibliofilů v dobré kondici. Z praktických důvodů tak byly moderní bibliofilie například někdy zbytečně a necitlivě převazovány. Dnes již můžeme používat speciální ochranné krabice a další metody, jak knihy šetrně chránit.

Významný historik knižní kultury P. Mašek ve svých textech a přednáškách k zabezpečení fondů před krádežemi a poškozením (odcizením části děl) správně připomíná, že **mnohá kniha první poloviny 20. století má větší cenu než běžný starý tisk**. Ve větších knihovnách by proto měli v každém případě pracovat

také lidé, kteří jsou schopni vyhodnotit kvalitu spravovaných moderních tisků a podle toho upravovat režim práce s těmito fondy, včetně režimu jejich zpřístupnění čtenářům. Osobně však považuji za sporné řešit problém s krádežemi (poškození) cenných knih tak, že je vlastně znehodnotíme drastickým „orazítkováním“, polepením čárovými kódy, magnetickými štítky apod. Jsem příznivec jiných, komplexnějších řešení – používání „slepých“ razítek, vytvoření spolehlivého systému kontrol ve studovnách včetně technických prostředků apod. Především však knihovna musí znát hodnotu svých fondů. Novým tématem do diskuse je proces digitalizace krásných knih. Myslím si, že je nemožné najít jeden obecný postup, ale ke každé cenné knize se musí přistupovat individuálně a vyhodnotit skutečný cíl a přínos digitalizace.

Bibliofilie nebyly a nejsou médiem pro předávání běžných informací. Vymykají se obvyklému knihovnickému posuzování, mají výrazně „mezioborový“ charakter. **Měly by být uměleckým dílem, artefaktem.** Takovým, o kterém přemýšlel již F. X. Šalda ve své známé stati *Knih jako umělecké dílo* (1905): „*Knih jest – nebo alespoň má být – vedle zprostředkovatelky vnitřního života a posvěcení i dokonalým uměleckým předmětem, věcí výtvarné kultury, krásnou věcí uměleckou... jako jest každá jiná věc, která slouží našemu životu, jíž se obklopujeme a kterou stupňujeme nebo máme stupňovati radost ze života.*“ A dále v poloze básníka dodává: „*A jako na loď, která má budoucím dobám donést nejčennější náš statek, náš odkaz, všechno co dovedli jsme vyrvatí času a jeho zlobě, měli bychom hledět na knihu.*“

MICHAL HORA > Michal.Hora@nkp.cz

DO ČÍSLA přispěli

• **Kateřina Bajo** – Městská knihovna v Praze • **Božena Blažková** – Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové • **Mgr. Martina Elnarová** – MěK Ladislava z Boskovic v Moravské Třebové • **PhDr. Helena Gajdušková** – Masarykova veřejná knihovna Vsetín • **Mgr. Anna Gašparovičová** – Malokarpatská knižnice v Pezinku • **PhDr. Michal Hora** – NK ČR, Praha • **Mgr. Alice Košková** – Národní pedagogická knihovna Komenského, Praha • **Ivan Kunovský** – printdesign4u.eu – reklamní a grafické studio, Brno • **Michaela Němcová** – Krajská knihovna Karlovy Vary • **PhDr. Jarmila Okrouhlíková** – Knihovna UMPRUM v Praze • **Mgr. Kateřina Slušná** – Koutná & Slušná, advokátní kancelář v.o.s., Praha • **Jiřina Soukupová** – Knihovna Jana Drdy Příbram

ZÁKONÍK JE TAKÉ KNIHA

KOMERČNÍ VYUŽITÍ SLUŽEB KNIHOVEN

V dnešním příspěvku se společně zamyslíme nad legálností komerčního využívání služeb knihoven. Úvodem si dovoluji předeslat, že následující rozbor se nevztahuje na knihovny provozované na základě živnostenského oprávnění, které jsou kompetentní stanovit si podmínky odchylně. Další text se tedy týká knihoven, jejichž provozovatelé poskytují veřejné knihovnické a informační služby v souladu se zákonem č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb, knihovním zákonem v platném znění.

Jako klíčový pojem knihovní zákon definuje **veřejnou knihovnu**. Vymezuje ji jako instituci poskytující veřejné knihovnické a informační služby ve stanoveném rozsahu, zajišťující všem bez rozdílu rovný přístup k veřejným knihovnickým a informačním službám a vedenou v evidenci veřejných knihoven.

V § 4 pak stanoví, co jsou **veřejné knihovnické a informační služby** a za jakých podmínek a komu musí tyto služby provozovatelé knihoven poskytovat.

Pro lepší přehlednost uvádím, že veřejné knihovnické a informační služby zákon specifikuje jako zpřístupňování knihovnických dokumentů z knihovního fondu knihovny nebo prostřednictvím meziknihovnických služeb z fondu jiné knihovny, poskytování ústních bibliografických, referenčních a faktografických informací a rešerší, zprostředkování informací z vnějších informačních zdrojů, zejména informací ze státní správy a samosprávy a umožnění přístupu k informacím na internetu, ke kterým má knihovna bezplatný přístup. Tyto služby je provozovatel knihovny povinen poskytovat bezplatně, s výjimkou zpřístupňování dokumentů, které mají povahu rozmnoženin zvukového či zvukově obrazového záznamu, zpřístupňování knihovnických dokumentů z fondů jiných knihoven zprostředkováním jejich rozmnoženin v rámci meziknihovnických reprografických služeb a v rámci mezinárodních meziknihovnických služeb.

Provozovatel knihovny je oprávněn poskytovat také další služby spočívající zejména v umožnění přístupu k placeným informacím na internetu, v kulturní, výchovné a vzdělávací činnosti, ve vydávání

tematických publikací, v poskytování reprografických služeb a v poskytování písemných bibliografických, referenčních a faktografických informací a rešerší.

Provozovatel knihovny může za poskytování knihovnických a informačních služeb, které není povinen poskytovat bezplatně, požadovat úhradu skutečně vynaložených nákladů. Dále je oprávněn požadovat úhradu nákladů vynaložených na administrativní úkony spojené s evidencí uživatelů knihovny. Podrobnosti poskytování knihovnických a informačních služeb by měly být uvedeny v knihovním řádu, který za tímto účelem provozovatel knihovny vydává.

V tomto místě jsme se tedy seznámili s tím, co všechno je považováno za knihovní a informační služby a za které z nich je provozovatel oprávněn požadovat úplatu a kde se mohou uživatelé knihoven s podmínkami poskytování těchto služeb seznámit, resp. kde jsou přesně stanoveny.

Odpověď na otázku, zda je legální (a subsidiárně etické) využívání výše popsaných služeb komerčními subjekty, ať již fyzickými osobami – podnikateli nebo právnickými osobami založenými za účelem generování hospodářského zisku, nalezneme v § 4 odst. 6 citovaného zákona, který uvádí, že provozovatel knihovny je povinen zajistit rovný přístup všem k veřejným knihovnickým a informačním službám a dalším službám poskytovaným knihovnou. Provozovateli veřejné knihovny se tedy ukládá povinnost zajistit všem bez rozdílu rovný přístup k veřejným knihovnickým a informačním službám a dalším službám poskytovaným veřejnou knihovnou. Tento požadavek ale současně nevylučuje možné preference určitých skupin uživatelů v konkrétní veřejné knihovně. Jako příklad je možno uvést rozdílné délky výpůjční lhůty, dané zaměřením veřejné knihovny (např. vysokoškolské knihovny).

Realizace práva na svobodný a rovný přístup k informacím byla ostatně jedním z východisek předkládaného návrhu současného knihovního zákona, který, jak uvádí důvodová zpráva k jeho návrhu, explicitně

předpokládal zajištění rovného přístupu všech k informacím zprostředkovaným veřejnými knihovnami (splnění této podmínky je nezbytným znakem, který musí veřejná knihovna ve smyslu navrhovaného zákona splňovat a je jím také podmíněno zařazení do evidence veřejných knihoven). Tím také mimo jiné konkretizuje čl. 17 odst. 4 Listiny základních práv a svobod. Princip rovného přístupu k informacím byl pak v zákoně dále posílen skutečností, že vybrané veřejné knihovnické a informační služby jsou poskytovány zdarma, aby bylo vyloučeno limitování jejich dostupnosti.

Pro úplnost uvádím, že rovný přístup k poskytování informačních služeb (které mimo jiné zajišťují veřejné knihovny), tedy bez ohledu na to, zda se jedná o subjekty (uživatele) komerční či nekomerční, občany či právnické osoby, byl veřejně deklarován i ze strany České republiky. Vláda České republiky totiž schválila usnesením ze dne 31. 5. 1999 č. 525 strategický dokument *Státní informační politika*, rozpracovávající cíle a priority při utváření informační společnosti, kde jako jedna z akcentova-

ných priorit je právě informační demokracie, jejímž cílem je zabezpečit právo všem občanům bez rozdílu na přímý přístup k veřejným informacím. Vláda dále jasně konstatovala, že veřejné informace, zejména informace související s výkonem veřejné správy mají být univerzálně dostupné pro všechny občany s tím, že významnými centry poskytování těchto veřejných informačních služeb budou právě knihovny. Vznik nového knihovního zákona byl tedy jedním z předpokladů realizace státní informační politiky, když jejím cílem v oblasti veřejných informačních služeb bylo vytvoření optimálního systému poskytování informací občanům a právnickým subjektům s využíváním moderních informačních a komunikačních technologií a s dostupností nezávislou na sociálním postavení subjektu.

Závěrem lze tedy shrnout, že využívání služeb poskytovaných veřejnými knihovnami kterýmikoli subjekty, byť sekundárně ke zvyšování jejich hospodářského prospěchu, je zcela de lege artis a plně v souladu s cíli zamýšlenými současnou právní úpravou.

POSTŘEHY – NÁZORY

Text a foto JIŘINA SOUKUPOVÁ » soukupova@kj.d.pb.cz

KNIHOVNY A SOUTĚŽ VESNICE ROKU – HODNĚ OTÁZEK BEZ ODPOVĚDÍ

I po půl roce mě zvláštním způsobem rozechvívá vzpomínka na soutěž Vesnice roku 2009. Jezdila jsem s kolegy v komisi koncem června 2009 po Středočeském kraji a jezdila jsem „poprvé“ (což je pro můj článek velmi důležité!). Abyste dobře rozuměli, mé rozechvění je příjemné, protože tak silnou koncentrací úžasných, nadšených lidí „zapálených“ do vytváření a stmelování svého bydliště jsem nikdy nezažila. Tato setkání mě nabíla silnou energií, kterou jsem jen těžko krotila v dalších všedních dnech. Naštěstí měly kolegyně v naší knihovně pochopení pro mé neustále nové a nové vzpomínky, kterými jsem je možná i obtěžovala.

Protože jsem byla nováčkem, moje největší obava byla, že si nedokážu těch 39 obcí, které jsme měli v plánu a také je (za deset pracovních dní) navštívit, zapamatovat a vřít do paměti. Příznávám, byla to dřina. Ale zvolila jsem jednoduchou strategii tj. foto-

grafování téměř všeho, co nám v obci ukázali. A začala jsem samozřejmě cedulí označující obecní úřad. Až na fotkách jsem si všimla, že část obcí předpokládá, že když už stojíte u obecního úřadu, tak přece víte, jak se ono sídlo jmenuje. Proto mají na budově pouze státní znak, ale nikoliv název obce. Myslím, že to není úplně šťastné, ale to je můj názor.

Mojí prvořadou hodnotitelskou „parketou“ byly samozřejmě knihovny a ujala jsem se i hodnocení obecních kronik (ale těch se můj článek netýká).

Nechápu, jak je možné, že pokud mám své postřehy zacílené jen na knihovny napsat na papír, tak se mi slova jaksi „krouť“ a neposlouchají. Možná, že je to tím, že jsem po celkovém hodnocení byla trochu zklamaná z toho, jak knihovny prezentují svou činnost, a také jak vizuálně působí (nebo nepůsobí) na návštěvníka.

Nemyslím to ve zlém a vůbec nemám v úmyslu kritizovat (všichni knihovníci vědí, a metodici pověřených knihoven zvláště, jak složitá a křehká je dnes situace s veřejnými knihovnami a knihovníky v malých obcích).

Jen na mě prostě „vykoukly“, více než kdy jindy, některé skutečnosti, které jsem sice tušila, ale v tryskovém pracovním koloběhu jsem si je pro sebe nepojmenovala. Mé postřehy jsou čistě vjemové a subjektivní, protože jsem si nedělala žádné přehledy ani statistiku. To se pokusím napravit v příštím ročníku soutěže (pokud nám ji ekonomická krize nezruší).

Prvními signály, jak to s knihovnou v tom kterém sídle je, byly písemné podklady (jakási prezentace obce). Většinou knihovny „byly zmíněny“, ale nejsem si úplně jistá, jestli by se v materiálech objevily, kdyby pro ně nebyl také udělován diplom (s předpokladem finančního ocenění). V písemných podkladech se knihovnám moc „prostoru“ nedostávalo a nedověděla jsem se téměř nic o jejich činnosti.

Takže první PROČ?

Proč není důležité zmínit knihovnu? Následovalo by velké množství odpovědí. Někde knihovnik neví, že je obec do soutěže přihlášena (je to možné?), tak nemůže dodat podklady. Jinde je tolik zajímavých projektů, že knihovna je na vedlejší koleji (vždyť je tam bezproblémově každý týden otevřeno!). A mohla bych vymýšlet dál a dál. Můj závěrečný dojem byl následující: knihovny „netlačí“ zřizovatele k prezentaci své činnosti. Převládá ve mně pocit, že je knihovny málo informují o svém potenciálu. Ale vědí o svém potenciálu samotní neprofesionální knihovníci?

Druhé PROČ s prvním souvisí. Proč bylo tak málo knihovníků přítomno v době návštěvy komise, když hasičů a jiných zástupců bylo hodně? Odpověď neznám, ale ne všechny důvody se týkaly zaměstnání nebo nemoci.

Třetím PROČ jsem děsila starosty. Proč není ani základní informace o knihovně (kterou financujete

z obecního rozpočtu) na webových stránkách obce? Vždyť na webu zveřejňujete služby, které nefinancujete, jako je třeba obchod s potravinami, místní restaurace apod. Častá odpověď byla: „to hned napravíme“ nebo „to nás do teď nenapadlo“. A co odpoví knihovník (-ice)? To jsem se nedozvěděla, nebyl přítomen.

„PROČ chcete „vidět“ knihovnu?“, ptají se na obci. Ne, tak úplně takhle to samozřejmě nebylo (ale bylo několik obcí, kde na to připraveni nebyli a nemohli najít klíče, a taky jsem se opravdu do dvou nepodívala).

Při fyzické návštěvě knihoven jsem trpěla nejvíce. Za prvé jsem došla k poznání, že opravdu trpím profesionální deformací – hned se mi v hlavě „spouštěla metodika“ (ale v našich obsluhovaných knihovnách určitě také leccos nevidím). Musela jsem se hodně hlídat! Za druhé – pohled do knihovny napoví dlouholeté metodice okamžitě, „jak se to s tou knihovnou vlastně má“.

Proto se páté PROČ dotýká vizuálního dojmu. Proč máme knihovny tak smutné, fádní – bez barev, leckde zaprášené; proč se v nich návštěvník tak špatně orientuje, proč jsou často odkladištěm všeho možného z obecního úřadu? Záměrně neuvádím záležitosti vyžadující finančně nákladné změny nebo oživení. Samozřejmě trochu přeháním, ale... co je nejužasnější, na fotodokumentaci jsou knihovny naprosto fotogenické. To mě docela překvapilo. Pak jsem si uvědomila, jak jsem se snažila nemít na fotkách různé bedny nebo naskládané židle, prapory a další různé věci. Tak si slibuji, že příští „kolo“ fotím realisticky.

Ale nejsem negativně naladěna. Viděla jsem úžasně knihovny a knihovníky, například v obci Měšice (1380 obyv.), v Dolních Hbitech (826 obyv.), v obci Dobšice (200 obyv.), v obci Mcely (367 obyv., vícekrát oceněná knihovna) a ocenění za rok 2009 – diplom za vzorné vedení knihovny – získala knihovna v obci Ledčice (588 obyv.).

Máme však stále co zlepšovat. A i to je pro mě pozitivní zpráva.

Národní pedagogická knihovna Komenského oslavila 90 let

Národní pedagogická knihovna Komenského (NPKK) je podle knihovního zákona (č. 257/2001 Sb.) specializovanou knihovnou v působnosti MŠMT. Poskytuje knihovnické a informační služby právníkům a fyzickým osobám, především z oblasti vysokého školství, výzkumu, vzdělávání a dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Současně plní funkce veřejně přístupné vědecké knihovny pro oblast výchovy, vzdělávání, školství a příbuzných společenských věd. Organizačně je NPKK divizí Ústavu pro informace ve vzdělávání.

V loňském roce knihovna oslavila 90 let své činnosti, co vše se v ní za tu dobu událo, si můžete přečíst níže.

Z historie NPKK

Počátky knihovny sahají do března roku 1919, kdy byl z iniciativy univerzitních profesorů pedagogiky F. Drtiny a O. Kádnera založen Československý pedagogický ústav J. A. Komenského, který sídlil v Rohanském paláci v Karmelitské ul. č. 8. V srpnu 1919 byly ústav i knihovna přemístěny do Letenské ul. č. 5 (bývalý Thurn-Taxisův palác). Fond knihovny byl zpočátku budován především z darů od institucí i jednotlivců. V roce 1922 byla ústavní knihovna otevřena veřejnosti a na jaře následujícího roku se přestěhovala do Letenské ul. č. 6. V roce 1925 byl výnosem Ministerstva školství a národní osvěty Čs. pedagogický ústav J. A. Komenského zrušen a zároveň jím byla zřízena Pedagogická knihovna Komenského (PKK) jako samostatná studijní knihovna řízená ministerstvem. V průběhu 20. let knihovna rozšiřovala služby čtenářům (např. byly zřízeny putovní knihovny pro potřeby pracovních kroužků a pedagogických kursů), budovala knihovní fondy a působila v oblasti osvěty a vzdělávání. V roce 1928 byla Pedagogická knihovna Komenského přestěhována do přízemních prostor Klementina a reorganizována po vzoru Národní a univerzitní knihovny v Praze.

Válečná léta znamenala v činnosti knihovny útlum, areál Klementina byl v listopadu 1939 uzavřen, v roce 1941 se PKK opět stěhovala, tentokrát do Karlovy ul. č. 26, kde byla zpřístupněna veřejnosti od května 1942. Po osvobození v roce 1945 začala knihovna užívat název Státní pedagogická knihovna Komenského

(SPKK), o dva roky později získala právo povinného výtisku na vyžádání.

V roce 1951 byla knihovna na základě požadavku Výzkumného ústavu pedagogického přemístěna do Mikulandské ulice č. 5, do knihovny bylo z VÚP převedeno oddělení bibliografie a SPKK začala vydávat periodikum *Přehled pedagogické literatury*, které vycházelo v tištěné podobě až do roku 2004. V roce 1953 byla do SPKK předána Sukova studijní knihovna literatury pro mládež, která byla součástí VÚP od roku 1946. Tato knihovna byla od počátku budována jako samostatná knihovní sbírka s vlastní evidencí a zpracováním. Ve stejném roce byl založen referát učebnic a skript za účelem budování speciálního konzervačního fondu, o rok později další významné oddělení – referát Komenian.

V roce 1954 vydalo MŠK organizační statut státních vědeckých knihoven, jehož příloha určovala specializace jednotlivých knihoven

včetně SPKK. S rozvojem knihovny a nárůstem fondů začaly problémy s nedostatkem prostoru. V roce 1956 bylo předloženo několik návrhů na rozšíření prostor SPKK, ale žádný nebyl realizován. Teprve v roce 1959 byly v budově v Mikulandské ulici provedeny rozsáhlé adaptační práce (zpevnění stropů, podpůrné sloupy).

V roce 1963 byl SPKK směrnicí ministerstva kultury přiznán povinný výtisk učebních textů, učebních osnov a dvojrozměrných učebních pomůcek. Současně byly knihovně přiděleny nové úkoly v oblasti metodického vedení školních knihoven.

V roce 1971 byl vydán nový statut Výzkumného ústavu pedagogického, podle kterého byla SPKK nedílnou součástí VÚP. Nicméně v téže roce bylo zahájeno jednání se zástupci Ústavu školských informací (ÚŠI) o začlenění SPKK do informačního systému VTEI, který měl být vytvořen v resortu školství.

Výsledkem několikaletého jednání bylo převedení SPKK z VÚP do Ústavu školských informací v Praze s platností od 1. ledna 1974. Po roce došlo k reorganizaci ÚŠI a do SPKK bylo převedeno oddělení metodiky a výzkumu.

Jedním z neblahých zásahů do struktury knihovny bylo zrušení speciálních referátů komeniologie a estetické výchovy. Rozsáhlý fond gramofonových desek byl převeden do majetku jiné instituce, komeniologická literatura byla začleněna do běžného fondu a komeniologie se v SPKK stala součástí oddělení bibliografie a dokumentace.

V roce 1976 získalo ÚŠI statut Odvětvového informačního střediska v gesci výchova, vzdělávání, školství a SPKK plnila úkoly odvětvové knihovny a funkci základního informačního střediska pro ministerstvo školství. Byl koordinován nákup zahraničních periodik a jejich analytické zpracování, výsledkem je rozsáhlá bibliografická kartotéka české i zahraniční článkové literatury, která je dnes přístupná v digitalizované podobě na <http://nris.npk.cz/>.

Významný mezník ve vývoji SPKK znamenal rok 1990, po zrušení cenzury byly zpřístupněny čtenářům publikace z tzv. zvláštního fondu. (Knihy vyčleněné z hlavního fondu z ideologických důvodů byly do fondu opět vřazeny. V SPKK naštěstí nedošlo k likvidaci ani odvozu této části fondu, a tak nebyl o tyto pu-

blikace trvale ochuzen). V průběhu roku 1990 byly zavedeny reprografické služby a byla zahájena automatizace knihovnických procesů. Jako první byla automatizována bibliografie, lístková kartotéka byla uzavřena a záznamy začaly být ukládány v systému CDS/ISIS do Pedagogické bibliografické databáze (PBD).

K 31. 12. 1990 byl zrušen Ústav školských informací a **1. 1. 1991 vznikl Ústav pro informace ve vzdělávání** a SPKK se stala jeho součástí jako státní vědecká knihovna pro pedagogiku a školství. Velkým zásahem do činnosti knihovny byla rozsáhlá rekonstrukce budovy v Mikulandské 5, odkud byl vystěhován Výzkumný ústav pedagogický a budova byla upravena pro potřeby ZŠ s rozšířenou výukou jazyků. Půjčovna, odborné studovny, kanceláře a zázemí knihovny, s výjimkou skladů a studovny, byly přemístěny do jiné části budovy.

V roce 1992 byla zahájena katalogizace v systému MAKES, současně bylo zahájeno analytické zpracovávání komeniologické literatury do databáze KOM (v systému CDS/ISIS). V rámci oslav 400. narození J. A. Komenského byla vydána *Bibliografie knižních komenian za léta 1945–1990*.

Zánik oborového povinného výtisku v roce 1992 razantně zvýšil náklady na nákup knihov-

ního fondu. Se stálým růstem cen českých i zahraničních periodik, odborných publikací a učebnic se knihovna od té doby trvale potýká. Krizová situace nastala v roce 1995, kdy byla knihovně dokonce snížena částka na nákup, a v důsledku toho byl zrušen odběr 54 titulů časopisů a omezen nákup knih a zároveň musela být omezena možnost opakovaných prodlužování vypůjčených titulů.

V průběhu 90. let došlo v SPKK postupně k automatizaci veškerých knihovnických procesů, jako poslední byl na podzim 1995 uveden do provozu výpůjční protokol. Souběžně s automatizací bylo zahájeno retrospektivní zpracování fondu.

V roce 1993 byla zpracována první verze Českého pedagogického tezauru – řízeného oborového slovníku určeného k vyhledávání v pedagogické databázi. Český pedagogický tezaurus byl zpracován na podkladě Evropského pedagogického tezauru, v současné době je práce na národních tezarech koordinována prostřednictvím EURYDICE (Informační síť o vzdělávání v Evropě).

Od roku 1994 pořádá knihovna akci *SUK – Čteme všichni* – anketu dětí, knihovníků veřejných a školních knihoven, v níž se každoročně hlasuje o nejoblíbenější a nejčtenější knihu pro mládež uplynulého kalendářního roku. Anketa nese jméno profesora Suka, významného prvo-republikového teoretika dětské literatury a zakladatele Sukovy studijní knihovny literatury pro mládež.

První desetiletí 21. století znamená pro knihovnu období dalšího rozvoje služeb handicapovaným čtenářům a vzdáleným uživatelům. Výrazný vliv na chod knihovny měla v roce

2003 rekonstrukce studovny, jejímž cílem bylo rozšíření prostoru a zvýšení počtu studijních míst. Rekonstrukce zahrnovala vestavbu galerie, rekonstrukci podlahy, elektroinstalace, výměnu mobiliáře a výpočetní techniky a nákup elektronického systému ochrany knižního fondu. Rekonstrukce plánovaná na letní měsíce se protáhla do začátku roku 2004. V roce 2004 byla dokončena 2. etapa rekonstrukce čtenářských prostor – úprava sociálního zařízení s bezbariérovým přístupem pro uživatele s omezenou možností pohybu. Vestavbou osobního výtahu v roce 2005 bylo bezbariérové zpřístupnění půjčovny NPKK dovršeno.

Rok 2005 znamenal přechod na nový knihovnický systém KP WIN a **začátkem září byl zahájen provoz elektronické pedagogické knihovny e-PK**, která poskytuje služby dodávání dokumentů v podobě elektronické kopie. Stejně jako v klasické knihovně si můžete v databázi vybrat záznam článku a objednat jeho kopii. Ta je registrovanému uživateli e-PK – při dodržení závazků vyplývajících z autorského zákona – zpřístupněna na jeho uživatelském kontě v elektronické podobě nebo ji může dostat v papírové podobě poštou.

V roce 2006 vzniklo **Centrum pro školní knihovny (ČŠK)** pro podporu rozvoje školních knihoven jako informačních center škol. ČŠK soustřeďuje na webových stránkách materiály a informace k tématům, jakými jsou: funkce školní knihovny, plánování knihovny, práce ve školní knihovně, čtenářství, vzdělávání knihovníků školních knihoven a výchova k práci s informacemi.

V únoru 2008 byla ve studovně zprovozněna **PC sestava pro uživatele se zrakovým postižením**. Umožňuje načíst/naskenovat text do počítače, podle potřeby jej zvětšit nebo případně využít převaděč textu do zvukové podoby.

Současná podoba NPKK

V současné době je NPKK přístupná veřejnosti od pondělí do pátku od 9 do 18 hodin a poskytuje svým uživatelům, studentům, učitelům i veřejnosti širokou škálu knihovnických a informačních služeb.

Studovna je otevřena všem návštěvníkům knihovny, čtenářský průkaz není podmínkou.

Neregistrovaný čtenář má k dispozici volně přístupný knižní a časopisecký fond studovny, možnost vyhledávání v elektronickém katalogu i ve starších listkových katalogích. Knihy jsou ve studovně uspořádány podle jednotlivých oborů, zvláště současné učebnice s doložkou MŠMT, školské právníky dokumenty, vzdělávací programy, učební osnovy, encyklopedie. Volně přístupné jsou také nové i starší ročníky českých a zahraničních časopisů.

Půjčování knih mimo budovu knihovny je vázáno na registraci čtenáře. Knihy se objednávají přes OPAC, na knihy vypůjčené jiným čtenářem lze zadat rezervaci. Výpůjční lhůta je jeden měsíc, po uplynutí této doby lze výpůjčku až třikrát prodloužit, pokud na knihu nečeká další čtenář. Časopisy a knihy vydané před rokem 1945 se půjčují pouze prezenčně. Knihy vydané před rokem 1970 je třeba hledat v listkovém katalogu či v naskenovaných katalogích na adrese <http://nris.npk.cz>.

Knihovní fond NPKK obsahuje zhruba 411 000 knihovních jednotek v hlavním fondu a 57 400 knihovních jednotek ve fondu Sukovy studijní knihovny literatury pro mládež. Zhruba polovina fondu je uložena v dislokovaném skladu ve Stelčevsi, kam se zajíždí 1x týdně. Ročně přibude přibližně 3000 svazků do hlavního fondu a 800 svazků do Sukovy knihovny.

Čtenářský průkaz je podmínkou pro přístup k internetu a oborově zaměřeným českým i zahraničním databázím (např. EBSCO, ASPI,...) Průběžně jsou doplňovány a uživatelům nabízeny další webové informační zdroje.

Odborní pracovníci knihovny zpracovávají čtenářům bibliografické rešerše, poskytují konzultace a zodpovídají dotazy. Základním zdrojem pro rešerše jsou katalogy NPKK a Pedagogická bibliografická databáze (PBD), která obsahuje bibliografické záznamy článků z odborných českých a zahraničních časopisů a sborníků z oblasti pedagogiky od roku 1990 do současnosti. PBD je od roku 2005 volně přístupná i na webových stránkách NPKK. Kromě PBD je v NPKK od roku 1993 budována také databáze literatury o životě a díle J. A. Komenského.

Oddělení bibliografie spravuje a aktualizuje Český pedagogický tezaurus, který slouží k věcnému popisu dokumentů z oblasti pedagogiky a příbuzných oborů a k jejich zpětnému

tematickému vyhledávání v katalogích a databázích. Jeho aktuální verze je vystavena na webu NPKK.

V důsledku prudkého rozvoje informačních technologií se mění jak požadavky uživatelů, tak možnosti jejich uspokojování ze strany knihoven. NPKK se na počátku 21. století vydala směrem k rozšiřování služeb vzdáleným uživatelům, neboť stále více studentů, pedagogů i vědeckých pracovníků pracuje doma a informace požaduje přímo do svého PC. NPKK nabízí uživatelům tuto možnost prostřednictvím e-PK – elektronické pedagogické knihovny, která představuje novou generaci knihovních služeb. Poskytuje dodávání plných textů v elektronické podobě zaměřené především na periodika, tj. oblast literatury, ve které se nové informace objevují nejrychleji. Uživatel e-PK si může jejím prostřednictvím objednat také tematickou rešerši.

Vzhledem k svému oborovému zaměření věnuje NPKK pozornost rozvoji čtenářství a čtenářské gramotnosti dětí. Centrum pro školní knihovny se zaměřuje na podporu školních knihoven, v loňském roce např. realizovalo k Mezinárodnímu měsíci školních knihoven akci *Záložka do knihy spojuje školy*.

V rámci podpory dětského čtenářství organizuje knihovna zmiňovanou anketu *SUK – Čteme všichni*. Kromě toho se podílí na organizaci *Zlaté stuh* – celostátní soutěže v oblasti knižní tvorby pro děti a mládež, kterou pořádá česká sekce IBBY. V roce 2009 vznikla další zajímavá akce určená pro nejmladší čtenáře *Už jsem čtenář – Knižka pro prvňáčka*.

Další informace o činnosti NPKK najdete na www.npkk.cz.

ALICE KOŠKOVÁ > koskova@nppk.cz
Foto archiv knihovny

Mezinárodní ocenění práce Krajské knihovny Karlovy Vary s handicapovanými

V úterý 2. prosince 2009 se v londýnském Victoria and Albert Museum konalo slavnostní předávání cen v rámci soutěže **JODI AWARDS 2009** (www.jodiawards.org.uk), která oceňuje nejlepší počiny na poli zpřístupňování kultury handicapovaným prostřednictvím digitálních technologií. Krajská knihovna Karlovy Vary obdržela prestižní ocenění v kategorii **Digitální přístup on-line**.

Ceny uděluje organizace Jodi Mattes Trust od roku 2003. Cena je holdem Jodi Mattesovi (1973 až 2001), neúnavnému bojovníkovi za přístup postižených osob ke kultuře. Do soutěže se mohou přihlásit muzea, galerie, knihovny, archivy atd.

Krajská knihovna nabízí informace pro handicapované, zejména pro neslyšící a nevidomé na svých webových stránkách. Na samostatných záložkách, určených těmto znevýhodněným skupinám, jsou vždy aktuálně publikovány všechny dostupné služby knihovny pro tyto cílové skupiny, včetně on-line přístupu do katalogu knihovny. Zveřejněn je zde také seznam titulů z knihovního fondu svým zaměřením či určením vhodný pro neslyšící a nevidomé. Zájemci tu mohou najít plánované akce, například literární besedy pro nevidomé či přednášky a kurzy tlumočené do českého znakového jazyka.

Zcela unikátní službou je komunikace knihovnic krajské knihovny s neslyšícími v českém znakovém jazyce. Velký ohlas v rámci soutěže zaznamenalo právě uvítání uživatelů v českém znakovém jazyce jednou z knihovnic, které je na stránkách pro nesly-

šící umístěno (<http://www.knihovna.kvavy.cz/cs/pro-navstevniky/pro-neslyscici55/>).

Práce s handicapovanými skupinami uživatelů má v Krajské knihovně Karlovy Vary dlouholetou tradici, je jednou z asi deseti knihoven v celé ČR, které poskytují těmto uživatelům služby prostřednictvím speciálního oddělení, jež funguje již 15 let. Knihovna také dlouhodobě aktivně spolupracuje s neziskovými organizacemi, například s Klubem neslyšících a hluchoněmých v Karlových Varech, s Tyfloservisem, Tyflocentrem, s o. s., dále s Nejste sami či s Ústavem sociální péče pro mentálně postižené v Mariánské.

Oddělení pro handicapované nabízí svým klientům řadu zajímavých služeb. Tlumočené přednášky, exkurze po knihovně, počítačové kurzy či kurzy trénování paměti jsou velmi oblíbené a uživateli vyhledávané. Pro nevidomé je připraven rozsáhlý fond zvukových knih či sbírka kompenzačních pomůcek. Nevidomí si navíc mohou zdarma půjčit radiomagnetofon k domácímu přehrávání zapůjčených zvukových knih. Knihovna též pravidelně organizuje aktivity pro mentálně postižené osoby. Velký zájem z řad veřejnosti je též o kurzy českého znakového jazyka. Většina uvedených aktivit je financována z projektů podpořených granty či díky sponzorským darům partnerských organizací. Bez této finanční pomoci by nebylo možno tyto služby nabízet a realizovat.

MICHAELA NĚMCOVÁ > sekretariat@knihovnakv.cz

Foto archiv knihovny

Krajská knihovna Karlovy Vary

Oddělení pro handicapované uživatele

Čtení mládeže v Bratislavském kraji

Pod tímto názvem vyšla v Centru vědeckotechnických informací Slovenské republiky (CVTI SR) v Bratislavě zpráva¹ z výzkumu, který provedlo šest největších veřejných knihoven v Bratislavském kraji. Byly to Městská knihovna v Bratislavě, Malokarpatská knihovna v Pezinku, Staroměstská knihovna, Knihovna Ružinov, Knihovna Bratislava Nové Město a Místní knihovna Petržalka, z nichž první dvě plní i funkci krajské knihovny v Bratislavském samosprávním kraji. S myšlenkou realizace tohoto projektu přišla ředitelka Staroměstské knihovny v Bratislavě PhDr. Judita Kopáčiková. Ostatní knihovny se spontánně přidaly, protože problém čtení mládeže je už několik let velmi aktuální a zralý k řešení.

Výzkum byl zaměřen na žáky 8. a 9. ročníků základních škol a 2. ročníků středních škol a gymnázií, tedy na mládež, která přechází ze základní na střední školu. Údaje, které byly zveřejněny v krátké tiskové zprávě z výzkumu, že „...až 46 % mládeže v pracovních dnech nikdy nečte knihy, 54 % nenavštěvuje žádnou knihovnu a jen 17 % přečetlo v minulém školním roce tři nebo více knih povinného čtení...“ jsou alarmující, ale nepřekvapily nás. Jde o kritickou skupinu čtenářů, o mládež, která se v posledních letech z knihoven „vytrácí“. (Mé přesvědčení podložené i osobní zkušeností je, že pokud bychom takovýto výzkum provedli ve skupině maturantů nebo vysokoškoláků, čísla i procenta by se lišila.) Cílem výzkumu bylo tedy zjistit právě u výše zmíněné věkové kategorie, jaký má vztah ke čtení, jaké informační zdroje využívá a jaké služby od knihoven očekává.

Už při plánování výzkumu jsme začali spolupracovat s Katedrou knihovnické a informační vědy Filozofické fakulty Univerzity Komenského (KKIV FiFUK), která se stala jeho odborným garantem. Doc. PhDr. Pavol Rankov, PhD., je spoluřešitelem mnoha čtenářských výzkumů na Slovensku, které realizuje Literární informační centrum v Bratislavě (např. *Čtení 2003*, *Čtení 2008*). PhDr. Ludmila

Hrdináková, odborná asistentka katedry, se ve své pedagogické a výzkumné činnosti kromě jiného zaměřuje na literaturu pro děti a mládež a metodiku práce s dětským čtenářem.

Výzkumu probíhající v říjnu a listopadu 2008 se zúčastnilo 1515 respondentů od 13 do 17 let. Uskutečnil se v 38 školách Bratislavského kraje, z toho v 16 základních, 9 gymnáziích a ve 13 středních odborných. Z uvedeného počtu škol bylo 27 bratislavských a 11 mimobratyslavských (Pezinok, Modra, Kráľová pri Senci, Senec, Malacky a Zohor). Výzkum byl anonymní a z vyplněných dotazníků nebylo možné identifikovat ani žáky, ani školu. Samotný výzkum na jednotlivých školách prováděli studenti magisterského studia knihovně a vědeckých informací KKIV FiFUK, které zajistili (a správně motivovali) naši spoluřešitelé – P. Rankov a L. Hrdináková. Každý člen pracovní skupiny se zúčastnil minimálně jednoho výjezdu do terénu.

Výzkum probíhal dotazníkovou metodou. Na vyplnění dotazníku, který obsahoval 50 otázek, měli žáci k dispozici jednu vyučovací hodinu. Otázky byly rozděleny do několika obsahových celků:

1. mládež a média;
2. mládež a kultura;
3. knihy a čtení;
4. využívání knihoven v kontextu s jinými kulturními aktivitami;
5. vliv školy na čtení (povinné, doplňkové čtení);
6. vliv rodiny na čtení (čtení v dětském věku).

První tři otázky byly zaměřeny na základní demografické kategorie – věk, školu a pohlaví. U zbylých otázek byly respondentům nabídnuty čtyři nebo více možností, z nichž stačilo odpovídající zakroužkovat.

Mládež a média

V této skupině otázek dominovala elektronická média – sledování televize, počítačové

hry, internetová komunikace, chatování, surfování a prohlížení internetových stránek. Pouze jednou jsme uvedli klasické médium – časopisy. Ve zkoumané skupině převládá zájem o televizi před ostatními možnostmi. Téměř polovina dotázaných (48,6 %) sleduje televizi jednu až tři hodiny denně a takřka polovina z této skupiny knihy nečte. Z těch, kteří sledují TV více než tři hodiny, bezmála 60 % vůbec knihy nečte. Televize je tradičně považována za nepřítele knih, což potvrdil i tento výzkum.

Podobné výsledky jsou i u komunikace přes internet, mailování, chatování, ICQ. Jednu až tři hodiny se jí věnuje více než třetina, více než tři hodiny téměř třetina dotázaných. U surfování a prohlížení internetových stránek stráví jednu až tři hodiny a více než tři hodiny denně téměř polovina dotázaných. Videohry, PC hry, hry na mobilu hraje jednu až tři hodiny více než 22 % a více než tři hodiny téměř 15 % respondentů. Třetina dotázaných takové hry během školních dnů nikdy nehraje.

U tohoto média jsou veliké věkové odlišnosti. Elektronické hry podstatně více hrají žáci základních škol. S přibývajícím věkem úměrně klesá zájem o tuto aktivitu. Takřka polovina gymnazistů elektronické hry během školních dnů nikdy nehraje.

Hraní počítačových her, komunikace prostřednictvím chatu, surfování na internetu jsou tři odlišné aktivity. Očekávali bychom, že i jejich vztah ke čtení bude různý. Přímá úměra platí i v tomto případě. Z respondentů, kteří se uvedeným aktivitám věnují přes tři hodiny, více než polovina knihy vůbec nečte. Pro čtení knih je nejpříznivější alternativa, pokud se mladý člověk věnuje počítačovým aktivitám do jedné hodiny. V této skupině se čtení jednu až dvě hodiny denně věnuje více než čtvrtina zkoumaných.

V kontrastu s využíváním uvedených elektronických médií je minimální zájem o čtení časopisů. Jenom 6,7 % čte v rozmezí jednu až tři hodiny, ale přes 64 % dotázaných čte nanejvýš jednu hodinu. Perspektiva a budoucnost tohoto média je pravděpodobně v jeho elektronické verzi, ale tuto možnost jsme v průzkumu nenabídli.

Knih a časopis – jak se tato velmi podobná klasická média navzájem ovlivňují? Nejvíce

nakloněna čtení knih je skupina, která čte časopisy jednu až tři hodiny denně. V ní je nejvíce (33,7 %) těch, kteří čtou knihy jednu až dvě hodiny denně. Čtení časopisů více než tři hodiny je už na úkor čtení knih. V této skupině je téměř polovina nečtenářů knih.

Ve využívání elektronických médií jednoznačně převládají chlapci nad dívkami. Počítačové hry vůbec nehraje více než polovina dívek, jednu až tři hodiny a více než tři hodiny je hraje přes polovinu chlapců. U čtení časopisů je situace opačná. Více než třetina chlapců časopisy nečte. Takřka tři čtvrtiny dívek čtou časopisy alespoň hodinu denně.

Mládež a kultura

Okruh otázek zaměřených na návštěvnost kulturních akcí jako volnočasových aktivit měl ozřejmit, nakolik tvoří konkurenci čtení knih a návštěvě knihoven, případně upřesnit korelaci mezi jednotlivými kulturními aktivitami a čtením. Je všeobecně známo, že lidé, kteří mají pozitivní vztah ke čtení, mají takový vztah i ke kultuře všeobecně. Významný je hlavně vztah kniha a film (zfilmované literární dílo). Z nabízených možností – kino, divadlo, diskotéka, koncerty populární hudby, koncerty vážné hudby, výstavy – vedou diskotéky ve frekvenci návštěvnosti vícekrát za měsíc (16,6 %), ale mnohem více je těch, kteří na diskotéku nechodí vůbec (40,7 %). Kino je na prvním místě ve frekvenci vícekrát za rok, označila ho přes polovina zkoumaných. V návštěvnosti jedenkrát ročně je na prvním místě divadlo (43 %), hned za ním jsou výstavy. Koncerty moderní hudby vícekrát za rok navštěvuje čtvrtina respondentů, jedenkrát za rok necelá třetina, koncerty nikdy nenavštěvuje více než třetina. Nejmenší zájem má zkoumaná skupina o koncerty vážné hudby, které nikdy nenavštěvuje až 83 % respondentů.

Poměrně vysoké procento respondentů vybrané kulturní aktivity nenavštěvuje *nikdy*. Nejhorší čtenáři jsou mezi častými návštěvníky diskoték. Z těch, kteří chodí na diskotéku vícekrát za měsíc, je až 56 % nečtenářů. Z těch, kteří na diskotéky nechodí, je 27 % mladých lidí, kteří čtou jednu až dvě hodiny denně.

Z vybraných kulturních akcí mají jednoznačně nejlepší vztah ke čtení knih návštěvníci

koncertů vážné hudby. Mezi těmi, kteří chodí na tyto koncerty vícekrát za měsíc, je až 32 % takových, jež čtou od jedné do dvou hodin denně.

K volnočasovým aktivitám patří i koníčky, hobby, zájmové kroužky, které jsme dali do vztahu s informačními potřebami mladých lidí. Na otázku, kde získávají odborné informace ke svým koníčkům, téměř polovina dotázaných uvedla internet. Kniha jako zdroj informací se ocitla až na čtvrtém místě (16,8 %). Avšak až 43,5 % takové koníčky nemá.

Mládež a čtení knih

Jednou z nejdůležitějších otázek našeho průzkumu bylo – *kolik času během školního dne věnuješ čtení knih?* V pracovních dnech knihy **nikdy nečte 45,9 %, jednu až dvě hodiny 23 % a více než dvě hodiny jenom 3,6 % respondentů.**

Z hlediska věku respondentů je nejvíce nečtenářů mezi 15letými, gymnazistů nečtenářů je méně než žáků základních a středních odborných škol, více čtou dívky než chlapci. Je nutné připomenout, že u této otázky jsme nezkoumali hodnotu čtených knih.

Zvláště jsme zjišťovali, čemu se naši respondenti věnují během víkendů. Na otázku – *které z uvedených činností věnuješ nejvíce času o víkendech?* – jsme získali následující odpovědi: s nejvyšším počtem hlasů vyhrálo *trávení víkendů s kamarády* (až 78 %), druhé místo (téměř 50 %) zaujala možnost *u počítače* , z nabídnutých devíti možností *čtení* obsadilo skromnou šestou příčku (19 %). Před čtením se ještě dostaly možnosti *s rodinou, sportování, sledování TV* . Žáci mohli zakroužkovat více možností.

Během víkendů věnují čtení nejvíce času gymnazisté, a to dvakrát častěji než žáci odborných škol. Z věkových kategorií nejvíce čtou 16letí – přes 21 %, ale nejhoršími čtenáři i o víkendech jsou 15letí (12,4 %). Čtení jako víkendovou aktivitu uvádějí dva a půlkrát více dívky než chlapci.

Zkoumali jsme i frekvenci čtení knih. Za pravidelné čtenáře pokládáme ty, kteří četli knihu (ne učebnici!) naposledy *včera* nebo *dnes* anebo *před týdnem* . Těchto čtenářů bylo dohromady téměř 36 %, což znamená, že více než třetinu zkoumaných můžeme pokládat za pravidelné čtenáře.

Mládež a knihovna

Významná skupina otázek byla věnována návštěvnosti knihoven a využívání knihovnických služeb a fondů. V Bratislavském kraji a především v samotné Bratislavě je silná koncentrace knihoven různých typů – vědecké, akademické, speciální, veřejné a školní. Na území kraje působí 87 veřejných a 155 školních knihoven na středních a základních školách, avšak s různým stupněm vybavení a úrovně. Na jednoduše položenou otázku – *navštěvuješ knihovnu?* – více než polovina odpovědí byla *ne, žádnou* . Jinou (než školní) navštěvuje téměř třetina žáků a školní knihovnu necelých 14 % respondentů. Pod *jinou* rozumíme především veřejnou knihovnu, protože vědecké, akademické a speciální knihovny jsou této věkové kategorii víceméně nedostupné. Pro veřejné knihovny je tedy pozitivní, že žáci využívají více než školní. V posledních letech školní knihovny udělaly veliký pokrok ve službách i vybavení, především díky projektům Ministerstva školství SR *Infovek* a *Elektronizace a revitalizace školních knihoven* . V doplňování fondů novými knihami zatím nedosáhly úrovně veřejných knihoven. Nejslabší návštěvnost je u žáků odborných škol, z nichž až 70 % nechodí do žádné knihovny. Více než polovina žáků ZŠ a gymnázií knihovnu navštěvuje (buď školní nebo jinou). Podobná situace je i s frekvencí návštěvnosti. Čtvrtina dotázaných chodí do knihovny nepravidelně, pravidelně alespoň jedenkrát měsíčně a častěji knihovnu navštěvuje desetina dotázaných. Podle věku jsou nejlepšími návštěvníky 13letí, z nichž chodí do knihovny téměř 60 %. Nejslabšími návštěvníky jsou 17 a 15letí.

Služby knihoven

V současnosti nabízejí knihovny široké spektrum služeb. Svou atraktivitu zejména pro mladé čtenáře zvyšují elektronickými informačními zdroji, on-line katalogy a internetovými službami. I přes to respondenti uvádějí jako nejvíce využívané absenční výpůjčky (40 %). Internet v knihovnách vyhledává jen necelá tři procenta dotázaných. Ostatní nabízené služby (bibliografické a rešeršní, prezenční výpůjčky, návštěvu knihovnických akcí) využívá jenom nepatrné procento respondentů.

Na otázku, *co jim nejvíce chybí v knihovně, kterou navštěvují*, až polovina dotázaných uvádí nové knihy, internet je až na druhém místě. Žákům odborných škol scházejí především odborné knihy. Internet hned po nových knihách schází hlavně žákům ZŠ. Poměrně častý požadavek byl i na moderní vybavení knihoven.

Na otázku, *proč nechodím do knihovny*, čtvrtina uvádí – *nechce se mi*, dalším důvodem je *nemám čas*, a nakonec *nemám zájem o knihy*. Názor – *teď do knihovny nechodím, ale je možné, že začnu*, je na čtvrtém místě.

Čtení a škola

Zajímalo nás, jakým způsobem škola motivuje žáky ke čtení jako k doplňkovému zdroji informací při školních úlohách, případně jako kulturní potřebě člověka. Povinné čtení se pojí především s hodinami literatury a mateřským jazykem a více než 15 % učitelů ho nevyžaduje. Jsou to hlavně učitelé na odborných školách (více než 25 %). Tři a více knih povinného čtení přečetla v minulém školním roce více než čtvrtina žáků gymnázií, ale z celého zkoumaného vzorku to bylo pouze 17 %.

K vypracování referátů, esejů, projektů a úkolů nad rámec učebnicové literatury využívají žáci především internet (téměř 95 %). Necelá polovina využívá knihy, které jsou po internetu hned na druhém místě. Je evidentní, že současná mládež jako zdroj informací jednoznačně upřednostňuje internet před ostatními zdroji. Je třeba to přijmout jako současný trend a realitu. Přitom se však vynořuje více otázek – jestli to není způsobeno jednoduchým

vyhledáváním a možností stáhnout, zkopírovat, plagovat získané informace, zda učitel takové úkoly akceptuje, zda jsou žáci správně poučeni i o nespolehlivosti a rizicích takovýchto zdrojů informací.

Knihy a rodina – rodičovské čtení

V poslední části otázek jsme se zaměřili na čtení v raném věku a jeho vliv na současný vztah této věkové kategorie ke knihám a ke čtení. Význam čtení v dětství je nezpochybnitelný a rodinné prostředí ve vztahu ke knihám a čtení se klade na první místo. Více než polovina respondentů v dětství četla pravidelně, jenom necelých 5 % nečetlo nikdy. Až 86 % uvádí, že v dětství jim četli rodiče nebo prarodiče. Třetina respondentů si myslí, že to bylo příjemné, třetina pokládá čtení za zajímavé a necelá čtvrtina si na pocity a zážitky ze čtení už nepamatuje.

Výzkum *Čtení mládeže v Bratislavském kraji* je na Slovensku svým zaměřením, rozsahem i významem ojedinělým projektem. Vytváří předpoklady pro analýzu problému a řešení tak závažné otázky, jako je čtení mládeže v informační společnosti. Předpokládáme, že výzkum vyvolá zájem dalších slovenských krajů. Porovnání dosažených výsledků s ostatními kraji Slovenska by bylo v každém případě zajímavé.

ANNA GAŠPAROVIČOVÁ > riaditel@kniznicapezinok.sk
Přeložila OLGA VAŠKOVÁ

1 Čítanie mládeže v Bratislavskom kraji. Interpretácia výsledkov výskumu. Zost. A. Gašparovičová, L. Hrdinová, J. Kopáčiková, P. Rankov. Bratislava, Centrum VTI SR 2009. 108 s. ISBN 978-80-89354-03-0

ČTENÁŘ informuje

Již **desátý** ročník akce na podporu dětského čtenářství
NOC S ANDERSENEM proběhne **26. 3. 2010.**

Noční dobrodružství otevře dveře knihoven a škol na mnoha místech střední Evropy.

Pokud i vy budete chtít být u toho, stačí jen vyplnit registrační formulář na stránce s dalšími informacemi <http://www.knihovnabb.cz/cz/node/1091> nebo můžete zaslat mail na adresu detske@knihovnabb.cz či poslat přihlášku poštou: Knihovna Bedřicha Beneše Buchlovana, Velehradská 714, 686 01 Uherské Hradiště.

Akci pořádá Klub dětských knihoven SKIP (KDK SKIP ČR) a Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR.

VZHŮRU NA ZÁMEK... DO KNIHOVNY V MORAVSKÉ TŘEBOVÉ!

Ladislav z Boskovic

Město Moravská Třebová bylo úzce spjaté s německou národnostní menšinou a během druhé světové války bylo součástí tzv. Sudet. Novodobá historie zdejší knihovny začíná až rokem 1945.

Původně knihovna sídlila v budově Holzmeisterova muzea (po Náprstkově muzeu je místní egyptská sbírka největší v České republice a návštěvníci zde mohou obdivovat mumii princezny Hereret) a prvním dobrovolným knihovníkem byl poštovní úředník A. Hloušek. Jak už to tak bývá, knihovní fond byl zpočátku budován z darů místních občanů. Knihovna byla zprofesionalizována 1. září 1951 a její fond se rozrostl na 2000 svazků. Pozvedla také kulturní dění ve městě a zvala své čtenáře na besedy se spisovateli (např. František Kožík, Zdeněk Pluhař, František Buriánek aj.). V létě 1979 se knihovna přestěhovala do budovy zámku, kde měla k dispozici tři místnosti pro veřejnost (ty však neumožňovaly vytvořit samostatná oddělení pro děti a dospělé) a dále sklad a kancelář. Díky rekonstrukci zámku získala knihovna nové, větší prostory a bylo možné zřídit dvě samostatná oddělení – pro děti a pro dospělé.

Při slavnostním otevření zrekonstruovaných prostor zámku, které se konalo 7. listopadu 1997, získala knihovna nový, zajímavý a poněkud delší název: *Městská knihovna Ladislava z Boskovic v Moravské Třebové*. Přihlásila se tím k odkazu šlechtice, jehož život byl spojen s historií města.

A kdo byl Ladislav z Boskovic (asi 1455–1520)? Především nepřehlédnutelná (svým významem) postava přelomu 15. a 16. století na Moravě a přední osoba svého rodu. V roce 1485 koupil Moravskou Třebovou, která se stala jeho oblíbeným sídlem. A my se mu vůbec nedivíme! Ladislav z Boskovic započal přestavbu starého hradu na zámek s raně renesančními prvky. Díky tomuto šlechtici se může Moravská Třebová chlubit nejstarší dochovanou renesanční památkou v České republice, kterou je zámecký portál, dnes vsazený do jižní brány (dřívější hlavní vchod na nádvoří). Portál je datovaný rokem 1492 a je na něm uvedeno jméno stavebníka s letopočtem: *Ladislav de Boskovic et Nigromonte Dominus castri humus me fecit sub anno Domini 1492* (Ladislav z Boskovic a z Černé Hory, pán tohoto zámku, mne vystavěl L. P. 1492).

V prostorách zámku umístil Ladislav z Boskovic své vzácné vědecké a umělecké sbírky dovezené z cest a hlavně bohatou knihovnu rukopisů a prvotisků řeckých a římských autorů. Jeho sbírky obdivoval osobně v roce 1497 král Vladislav a v roce

Foto archiv knihovny

1517 humanistický básník Rudolf Agricola, který ve svém listě Ladislavovi píše:

„Užasl jsem, když jste mi, přichozím, ráčil ukazovati v skříních otevřených biblioteku, naplněnou spisy nejslovutnějších skladatelů a když jste, předkládaje mi nástroje hvězdářské, zeměpisné a hudební velmi uměle zhotovené, vysvětloval mnohé věci, jež toliko nejdůmyslnější mužové znáti mohou.“

SOUČASNOST

Knihovna se v dnešní době stala místem, kde si lidé nejen půjčují knihy, věnují se četbě, studují, ale setkávají se i při různých akcích. V říjnu minulého roku se například naše knihovna přihlásila do celonárodní akce *Týden knihoven*. Čtenáři se mohli zapojit do *Velkého říjnového společného čtení*, studenti gymnázia besedovali se spisovatelkou Ivo-
nou Březinovou, byla zahájena celoroční soutěž

pro děti *Kdo čte, ten se nenudí*, pro zájemce o regionální historii byla připravena beseda *Německá průchozí dálnice* s Tomášem Jandou a nezapomnělo se ani na malé děti, pro které byl zorganizován *Lampiónový průvod* se soutěží o nejkrásnější pohádkový kostým. V rámci tohoto týdne se mohli noví čtenáři zaregistrovat zdarma.

Knihovna je pořadatelem řady dalších akcí. Před třemi lety se děti učily plést a vznikla nejdelší třebovská šála, kterou jsme předali do městského muzea. Předloni přišlo na řadu háčkování. Loni v prosinci byla zahájena tříměsíční akce *Vyšíváme pro stacionář Domeček*, v jejímž rámci se budou děti učit vyšívat. Před Vánoci se také uskutečnil již 9. ročník soutěže amatérských cukrářů o nejchutnější vánoční cukroví. Každý soutěžící přinesl do knihovny recept a upečené cukroví, a to vítězné získalo označení *Ladislavova pochoutka pro rok 2009*.

POUŽITÁ LITERATURA:

- HIKL, Rudolf. *Moravská Třebová: náčrt jejích dějin*. Moravská Třebová: Okresní osvětová rada v Moravské Třebové, 1949, s. 35–42.
- Městská knihovna Ladislava z Boskovic [online]. [cit. 2009-10-07]. Dostupný z World Wide Web: <<http://www.mkmt.cz/>>.

Jedinečné projekty Městské knihovny v Praze nekončí

Loňský rok byl pro Městskou knihovnu v Praze mimo jiné také rokem velkých webových projektů. Prvním z nich byl komunitní web **K4U** (www.k4u.cz), zaměřený především na podporu čtenářství mládeže. Během celého roku se pak také dařilo plnit novými projekty i elektronickou knihovnu MKP www.e-knihovna.cz. V tomto okamžiku zde čtenáři naleznou stránky s kompletním dílem **Karla Čapka**, **Boženy Němcové**, s povídkami **A. C. Doyla o Sherlocku Holmesovi** a také stránky s názvem **Praha v knihovně**, které obsahují digitalizovaný historický pragensijní fond MKP.

Podle ohlasů i návštěvnosti těchto webů je zřejmé, že elektronické knihy jsou téma, které dnes čtenáře zajímá.

Když byly na jaře loňského roku zpřístupněny stránky s kompletním dílem Karla Čapka

(www.karelcapek.cz), nikdo netušil, jaký zájem veřejnosti tento projekt vyvolá. Během necelých šesti měsíců bylo zaznamenáno již více než 400 000 stažení jednotlivých děl. Mezi ta nejžádanější pak patří především tituly jako *Dášeňka*, *Bílá nemoc*, *Adam stvořitel* či *Válka s mloky*. Městskou knihovnu v Praze těší nejenom velký zájem veřejnosti o tento projekt, ale samozřejmě také ocenění Ministerstva kultury ČR **Knihovna roku** získané v říjnu roku 2009. Knihovna získala toto ocenění v kategorii *Významný počín v oblasti poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb*, a to právě za zpřístupnění díla Karla Čapka on-line.

Dalším zpřístupněným webovým projektem Městské knihovny v Praze jsou stránky s kompletním dílem Boženy Němcové. Základem těchto stránek je představení kompletního díla Boženy Němcové v elektronické podobě, a to stejně jako u Karla Čapka v sedmi různých formátech, vhodných pro čtení na počítačových monitorech, ale nechybí ani formáty pro různé typy čteček či mobilních telefonů.

Kromě možnosti volného stažení děl lze na stránkách nalézt opět řadu dalších informací, které se vztahují k životu či dílu Boženy Němcové. Čtenáři si proto mohou přečíst na monitoru počítače, prostřednictvím mobilních telefonů či čteček nejenom *Babičku* nebo rozsáhlou *Korespondenci*, ale také zde naleznou podrobný životopis této spisovatelky, odkazy na další knihy Boženy Němcové ve fondu MKP či na překlady jejích děl do cizích jazyků.

Uživatelům je tedy umožněno nejenom pohodlné stažení elektronické podoby jednotlivých děl, ale jsou samozřejmě vybízeni k případné návštěvě knihovny a zapůjčení nejenom těchto digitalizovaných titulů.

Zatím posledním zpřístupněným titulem jsou překlady povídek A. C. Doyla o Sherlocku Holmesovi. Jejich zveřejnění bylo umožněno především díky skutečnosti, že MKP byla laskavě poskytnuta autorská práva na tyto překlady. Digitalizované texty pak byly získány od společnosti www.digiBooks.cz a na podobě stránek se velkou měrou podílela i Česká společnost Sherlocka Holmese. Milovníci záhad, tajuplných příběhů a geniálně vyřešených detektivních zápletek tak dostali 26. listopadu 2009 v předstihu dárek k Vánocům. Na adrese www.mlp.cz/holmes naleznou volně ke stažení kompletní příběhy detektiva Sherlocka Holmese, které napsal Sir Arthur Conan Doyle na přelomu 19. a 20. století. Jde celkem o padesát šest kratších povídek a čtyři romány – mezi jinými například *Pes baskervillský*, *Mstitel* či *Podpis čtyř* –, které jinak v knižní podobě

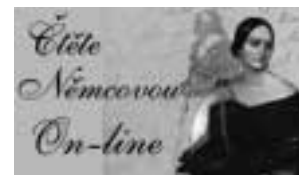
tvorí pět silných svazků s celkem 1711 stránkami.

Texty je možné si stáhnout nejen v klasických formátech pdf, rtf, txt, ale opět i ve speciálních verzích pro mobilní telefony a čtečky. Po digitalizaci knih vše prošlo přísnou redakční kontrolou. Kromě dalších informací čtenáři navíc na uvedených stránkách najdou postupně všech dvacet osm dílů komiksu se Sherlockem Holmesem z časopisu *Čtyřlístek* v původní grafické podobě. Více informací na www.e-knihovna.cz a www.mlp.cz/holmes.

Podstatná část povídek je převzata z překladů, které vycházely v nakladatelství Mladá fronta v edici *Máj* v letech 1971–1974. Janu Zábranovi se tenkrát podařilo nejenom prosadit tento ediční záměr, ale především sestavit skupinu výborných překladatelů, kteří se na tomto projektu podíleli. Městská knihovna v Praze děkuje všem autorům, či jejich rodinám, kteří laskavě autorská práva poskytli: PhDr. Evě Kondryšové, Zoře Wolfové, Evě Zábranové, Mgr. Alici Báťové. A také

Rudolfu Čechurovi a Marcelu Steckerovi za možnost zpřístupnění jejich povídek o Sherlocku Holmesovi z časopisu *Čtyřlístek*. Texty jsou tedy sice volně ke stažení, vztahují se na ně ale autorská práva překladatelů.

První povídka Sira Arthura Conana Doyla, ve které se Sherlock Holmes objevil, *Mstitel (Studie v šarlatové)*, vyšla v roce 1887. Ohromnou popularitu si příběhy soukromého detektiva s bystrým okem a geniálním úsudkem získaly po roce 1891, kdy byly publikovány v časopisu *The Strand*. Povídky a romány pak vycházely až do roku 1927. Sherlock Holmes si získal téměř kultovní status, po smrti Sira Arthura Conana Doyla vznikla řada pokračování z dílny jiných spisovatelů, po světě bylo založeno kromě muzea i několik společností Sherlocka Holmese a příběhy se staly předlohou mnoha nejrozličnějších filmových či divadelních adaptací.

Víte, že:

- všechny příběhy až na čtyři vypráví Holmesův přítel a pravá ruka Dr. John H. Watson, dva Holmes sám a dva jsou psány ve třetí osobě?
- jediná žena, která učarovala Sherlocku Holmesovi, je Irene Adlerová, která se objevuje pouze v jedné povídce *Skandál v Čechách*. Jinak jeho domácnost udržuje paní Hudsonová, která mu byt pronajímá?
- kromě tabáku Holmes občas užívá kokain a morfium, které v té době byly v Anglii legální?
- Sherlock Holmes příliš nemiluje pořádek, je spíše bohémského založení?
- Holmes má největší znalosti chemie a hraje dobře na housle? A je také expertem na tehdejší hororové knihy?
- Holmes trávil duchod na včelí farmě?
- Sherlock Holmes jako postava v jedné povídce umírá, ale kvůli velkému negativnímu ohlasu veřejnosti jej po několika letech A. C. Doyle oživuje v dalších příbězích?

Zdroj: Wikipedia

V čase předvánočním 16. prosince 2009 zpřístupnila knihovna na adrese www.mlp.cz/pohadky další projekt. Volně ke stažení je zde **výběr klasických českých pohádek**. K nejznámějším z dvaceti šesti, které tu návštěvníci najdou, patří například *Čert a Káča*, *O dvanácti měsíčkách*, *O Slunečníku*, *Měsíčníku* a *Větrníku*, *Pohádka o perníkové chaloupce*, *Princ Bajaja*, *Sůl nad zlato* či *Sedmero krkavců*. Část je vybrána ze sbírky Jaroslava Seiferta *Kouzelná lucerna* vydané v roce 1945. Tato kniha v současné době již není v podstatě ve fyzické podobě k dispozici. Druhá část je pak především dílem Boženy Němcové. I tyto texty je možné si stahovat v různých formátech a do

některých mobilních telefonů či čteček typu PDA. Rodiče si například na cesty s dětmi nemusí brát objemné knihy, stačí si pohádky nahrát do telefonu či iPodu a pak z těchto zařízení předčítat, což je jeden ze zatím méně tradičních příkladů použití. Elektronické texty doplňují omalovánky s pohádkovými postavami a další hry určené ke stažení a vytisknutí. Všechny ilustrace na internetové stránce jsou dílem výtvarnice Městské knihovny v Praze Evy Petržílkové. Pohádky ze sbírky Jaroslava Seiferta *Kouzelná lucerna* včetně stejnojmenné úvodní básně jsou zveřejněny s laskavým souhlasem paní Jany Seifertové.

Zveřejněné pohádky

- Ze sbírky Jaroslava Seiferta *Kouzelná lucerna: výběr českých pohádek: Kouzelná lucerna* (báseň od J. Seiferta), *Jabloňová panna* (K. J. Erben), *Ospalý Janek* (Matěj Mikšíček), *O Pánu Bohu* (Božena Němcová), *Čertův švagr* (Božena Němcová), *Divotvorný ubrousek* (V. B. Třebízský), *Kovář Paška* (Václav Říha).
- Z knihy Václava Říhy *Zvířátka a Petrovští: Šípková Růženka* (Václav Říha).
- Pohádky Boženy Němcové: *Čert a Káča*, *Chytrá horáckyně*, *Mahulena krásná panna*, *Neohrožený Mikeš*, *O dvanácti měsíčkách*, *O hloupém Honzovi*, *O Popelce*, *O princezně se zlatou hvězdou na čele*, *O ptáku Ohniváku a mořské panně*, *O Dlouhém*, *Širokém a Žárookém*, *O Slunečníku*, *Měsíčníku* a *Větrníku*, *O Smolíčkovi*, *O zlatém kolovrátku*, *O Zlatovlásce*, *Pohádka o kohoutkovi a o slepičce*, *Pohádka o perníkové chaloupce*, *Princ Bajaja*, *Sedmero krkavců*, *Sůl na zlato*.

Městská knihovna v Praze bude i nadále pokračovat v projektu digitalizace děl vybraných autorů. Pro letošní „máchovecký“ rok se připravuje samozřejmě dílo **K. H. Máchy**, ale také mnoho dalších projektů.

KATEŘINA BAJO » bajok@mlp.cz

Z KNIHOVEN...

Vítkovická knihovna se v Evropě neztratí

Když se před čtyřmi lety poprvé objevil ve Čtenáři (2006, č. 1, s. 23) článek o knihovně v Ostravě-Vítkovicích, málokdo věděl, že u nás knihovna se zaměřením na romskou menšinu existuje.

Od října 2006, kdy v ní byl zahájen běžný provoz, urazila tato zrekonstruovaná a moderně vybavená knihovna kus cesty. Vítkovickým knihovnicím se podařilo zrealizovat záměr původního projektu *Romaři Kereka – Romský kruh* a knihovna se opravdu stala místem setkávání majority s minoritou. Nespočet dětských akcí, besed pro děti a dospělé, výstav a také přívětivost a vstřícnost knihovnic z ní udělaly místo známé nejen pro ostravské čtenáře, ale čím dál častěji sem zavítají i zahraniční návštěvníci.

Jedněmi z posledních byli pracovníci školských institucí, kteří do Ostravy přijeli v rámci evropského studijního programu SVES (Study Visits for Education Specialists). Vítkovickou knihovnu navštívili v říjnu 2009 společně s pedagogy a studenty Střední umělecké školy Ostrava, kteří již tradičně spolupracují s dětskými čtenáři při workshopech. Ten říjnový byl věnován zdobení keramických hrnčků a konal se v rámci projektu *Kouzelná knihovna – knihovna pro všechny*, který finančně podpořila Nadace OKD.

Složení zahraničních návštěvníků bylo opravdu rozmanité – Řeckem, Tureckem, Bulharskem počínaje přes Estonsko, Dánsko, Belgie a Anglii konče. Živě se zajímali o činnost knihovny a o průběh samotného

workshopu. Měli možnost vidět spolupráci dětských čtenářů knihovny, dětí z Bílého nosorožce, o. p. s., Náruče, sdružení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, a studentů Střední umělecké školy Ostrava. Tím také naplnili částečně účel své návštěvy – seznámit se s uměleckou výchovou v českém školském systému a jejími metodami; přímo v praxi viděli práci knihovnic i studentů a pedagogů SUŠ se sociálně vyloučenými skupinami dětí.

Pozitivní ohlas účastníků studijního programu SVES ukázal, že knihovna v Ostravě-Vítkovicích nadále intenzivně naplňuje hlavní vize projektu *Romaři Kereka* a její aktivity mohou být příkladem dobré praxe v zahraničním měřítku.

DANA BUTOROVÁ

Knihovna v Blatné a senioři

V rámci Týdne knihoven 2009 připravila Městská lidová knihovna v Blatné již pátý zájezd pro blatenské seniory. Vybrány byly nedaleké cíle – blízko Blatné ležící Bělčice, rodné městečko Ladislava Stehlíka. Účastníci zájezdu si prohlédli jeho rodný domek s nově otevřenou expozicí věnovanou tomuto autorovi. Hned naproti jeho domu stojí sklárská huť Václava Vlasáka, který nám ochotně ukázal práci se sklem a u něj jsme si mohli také koupit na památku některé výrobky. Pak nás již čekal zámek v Březnici, v němž je také umístěna Lokšanská knihovna z roku 1558.

Po obědě jsme vyrazili o pár kilometrů dál, směrem k Příbrami – do Vysoké k památníku Antonína Dvořáka. Tam jsme si připomenuli, jaké knihy o tomto skladateli máme ve fondu knihovny. Zájezd jsme neplánovaně, ale příjemně zakončili v Újezdci u památného javoru věnovanému Ladislavu Stehlíkovi, odkud je krásný výhled na Třemšín. Zde také stojí kostelíček sv. Voršily z doby kolem roku 1240. Měli jsme štěstí, protože jsme po cestě potkali zdejšího kostelníka, který nás kostelem provedl.

Podle ohlasu účastníků můžeme říci, že se nám – i díky hezkému po-

Expozice v domku L. Stehlíka

časí – výlet vydařil. Po literárních zájezdech věnovaných Karlu Klostermannovi, J. Š. Baarovi, Otě Pavlovi, Albertu Stifterovi, V. B. Třebízskému jsme poznali i naše nejbližší okolí, které je neméně zajímavé.

Text a foto MARIE PAZDEROVÁ

DOTAZ: V dubnu loňského roku jste informovala naše čtenáře o připravovaném projektu samoobslužné knihovny ve Veberödu. Jak přijala švédská veřejnost tento projekt?

ODPOVĚĎ: Provoz v knihovně bez personálu ve Veberödu byl zahájen 7. listopadu 2009. Veberöd je filiálka Lundské městské knihovny, leží v jižním Švédsku nedaleko Lundu a Malmö.

Knihovna má otevřeno s personálem a se službami v pondělí a v pátek od 10:00 do 17:00 hodin a v úterý, středu a ve čtvrtek od 10:00 do 19:00 hodin. V knihovně pracuje pět knihovníků a díky nové technologii se mohla prodloužit otevírací doba o dalších 40 hodin týdně. Toto prodloužení se vztahuje zatím jen na večery, na soboty odpoledne a na neděle, v době, kdy knihovna byla zavřená. Knihovna se otevírá otiskem prstu, PIN kódem nebo knihovnickým průkazem.

Denní tisk a televize v celém Švédsku věnovaly otevření knihovny bez personálu velkou pozornost, vyšlo hodně pozitivních článků a reportáží. Sdělovací prostředky to tedy vidí jako vylepšení služeb a možnost pro obyvatele Veberödu půjčovat si a vracet knihy, používat internetové knihovnické služby každý den až do 10 hodin večer.

O to ostřejší a místy dokonce zděšená je reakce naší knihovnické komunity. Odborné časopisy, blogy, diskusní internetová fóra jsou denně plná názorů na veberödský projekt, protože:

- Zákazníci, kteří chtějí používat knihovnu bez personálu se, musí extra zaregistrovat;*
- Ti, kteří chtějí používat knihovnu sami, nesmějí být mladší osmnácti let a děti musejí přijít v doprovodu rodičů.* (Podle kritiků to vylučuje mládež, která by právě knihovnu potřebovala nejvíc.);
- Celý projekt staví na důvěře k obyvatelům Veberödu a okolních vesnic.* (Několik kolegů to chápe negativně jako elitářské myšlení, že obytelé Veberödu jsou jiní než všichni ostatní ve Švédsku.);
- Jsou zde obavy o poslání knihovníků.* (Je nebezpečí, že tento projekt by mohl ukázat, že knihovníci jsou potřeba méně a společnost ušetří peníze za jejich platy.)
- Veberöd používá otisků prstů k identifikaci.*

Celá problematika se dá shrnout do dvou názorových proudů: stoupenci, například lundští politici, personál knihovny ve Veberödu a ředitelka lundské knihovny projektu říkají **více otevřená knihovna**. Odpůrci ho nazývají **knihovna bez knihovníků**.

A jaké jsou zatím zkušenosti? Pro Kristinu Kjöning Vince, vedoucí filiálky ve Veberödu, bylo prvním překvapením, že nebylo možno použít videokamery tak, jak se plánovalo. „Nedostali jsme totiž povolení, ale zatím to vypadá, že videokameru nebudeme potřebovat. Žádné strašidelné scénáře se totiž neodehrávají, zatím se nestalo vůbec nic negativního, opravdu vůbec nic! Zato pozitivní vliv měla určitě pozornost médií, a proto jsme zaregistrovali hodně nových zákazníků. Nejvíce mě těší, že jsou to většinou obyvatelé městečka ve věku mezi třiceti a čtyřiceti lety, kteří dříve moc knihovnu nepoužívali. Většina obyvatel dojíždí do práce do Malmö nebo do Lundu, a když se vraceli, byla knihovna vždy zavřená. Ti tedy reagují velice pozitivně. Z okolních přilehlých vesnic přicházejí lidé hlavně v sobotu odpoledne po sobotním nákupu. Knihovna je hodně využívána asi tak do devíti hodin večer, i když je otevřena každý den až do deseti.“

Kristina a její tým jsou také aktivní na svém blogu, kde informují o nových zkušenostech a průběžně o celém projektu. Všichni v knihovně doufají, že tento projekt je novinka, která zůstane a obyvatelé Veberödu budou mít možnost využívat svoji „více otevřenou knihovnu“ i nadále.

Foto archiv autorky

Zdroje jsou dostupné v Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR

Ve dnech 22.–24. dubna 2009 se konala ve slovenském Ružomberku **mezinárodní vědecká konference Církve 19. a 20. století v slovenské a české historiografii**, která byla věnovaná dějinám církve v bývalém Československu. Akci zorganizovala Katolická univerzita v Ružomberku ve spolupráci s Univerzitou Palackého v Olomouci a s Centrem pro studium demokracie a kultury v Brně. Hlavním cílem konference bylo zhodnotit výsledky historického bádání moderních církevních dějin na území Slovenska a českých zemí. Příspěvky, které na konferenci zazněly, zahrnovaly široké spektrum problematiky dějin katolické, pravoslavné, protestantské, starokatolické a československé husitské církve, ale i dalších církevních organizací na území bývalého Československa. Pracovník Slovenské národní knihovny Mgr. Martin Fajmon přednesl zajímavý referát věnovaný historii radvanského evangelického církevního sboru v 19. a 20. století, který byl koncipován na základě dochovaných archivních materiálů. Stručně přiblížil historicko-společenský kontext, což umožnilo lépe pochopit jednotlivé události v životě církevního sboru. M. Fajmon zdůraznil životaschopnost evangelické církve v současnosti, což dokazuje především účast mladé generace na církevním životě. Konference upozornila na potřebu studia a publikování informací o životě církve v Čechách a na Slovensku, protože toto téma není u nás doposud systematicky zpracované.

(Knihovna – Roč. 10; č. 10/2009, s. 41)

Přípravná fáze provozu **Virtuální knihovny při Městské knihovně v Drážďanech** byla zahájena 13. března 2009. Knihovna tak reaguje na přetrvávající rozvoj komunikačních technologií a na hluboké změny v práci s informacemi u obyvatel Drážďan. Virtuální knihovna se vyvíjí již od doby zprovoznění webové stránky www.bibo-dresden.de/virtuell. Knihovna chce svým uživatelům nabídnout služby Web 2.0, a tak vyzvala všechny obyvatele Drážďan, aby předložili své návrhy. Knihovna předpokládá, že je zapojí také do výběru médií zpřístupňovaných v knihovně – RSS kanály, podcasty a další „sociální software“. Knihovna chce integrovat všechna dostupná média, která dnešní obyvatelé Drážďan využijí. Dnes už si lze

půjčovat všechny knihy, časopisy, filmy, audio-knihy a hudební soubory přes jedno kliknutí na počítači. Soubory mají uživatelé na přenosných mp3 přehrávačích, smartphonech, elektronických knihách apod. Všechny možné konzultace lze uskutečnit prostřednictvím e-mailu. Virtuální knihovna byla kompletně zprovozněna 24. října 2009, v den, kdy před pěti lety získala Městská knihovna v Drážďanech titul Knihovna roku.

(Das Magazin der Bibliotheken in Sachsen – Jg./Nr. 03, September 2009, s. 198)

Ve dnech 25.–26. března 2009 se uskutečnila **mezinárodní konference Rómovia – Roma – Romanies – kultura a vzdelávanie** ve Státní vědecké knihovně v Košicích. Akce byla součástí a zároveň vyvrcholením oslav 5. výročí založení Info USA při Státní vědecké knihovně v Košicích. Konference byla zaměřena na romské etnikum, jeho společenské postavení, přínos v oblasti kultury a vzdělávání. Jejím cílem byla prezentace výsledků práce v oblasti kultury, literatury, jazykové tvorby a vzdělávání, šíření a podpora porozumění mezi národy a národnostmi, hledání alternativ v oblasti vzdělávání a kultury Romů. Během celé konference rezonovalo především postavení a uplatnění romského jazyka ve školním systému na Slovensku. Samotnému jednání předcházela workshop *Jazyk a identita Romů*, který byl mimořádně bohatý na účast a plodnou diskusi. Jeho přípravu a realizaci zabezpečilo Soukromé gymnázium na Galaktické 9 v Košicích. Paralelně s workshopem probíhalo promítání dokumentárních filmů na téma *Komunitní a vzdělávací aktivity*, které představil R. Benninghaus z německého dokumentačního centra Rome V. v Kolíně nad Rýnem. Státní vědecká knihovna v Košicích buduje jedinečnou, specializovanou a mezinárodní databázi ROMANO, která je přístupná široké veřejnosti na internetu. Databáze obsahuje záznamy článků o romských komunitách a jejich činnosti z tiskové produkce ve slovenském, českém, maďarském, anglickém a francouzském jazyce. Knihovna také vydala tři tematické odborné bibliografie – romská rodina, romská literatura a edukace Romů a zorganizovala dva odborné celoslovenské semináře zaměřené na romskou kulturu.

(Bulletin Slovenskej asociácie knižnic – Roč. 17, č. 2/2009, s. 51–53)

Připravil ROMAN GIEBISCH

Již 7. ročník konference **Kniha ve 21. století** se koná ve dnech 3.–4. února 2010 v Opavě. Tématem je tentokrát *Knihovna jako instituce a vztahová síť budoucnosti*.

Další informace jsou na webových stránkách Ústavu bohemistiky a knihovnictví Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě.

Úplný přehled novinek najdete na adrese http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=09_Okn-Prirustky.htm

KNIHOVNICTVÍ

Teorie. Řízení a organizace

Adresář muzeí a galerií v České republice pro období 2009–2010 / red. Jana Cucová ... [et al.] Praha : Asociace muzeí a galerií ČR, 2008. – 229 s.

Tde 38.154

The Aslib Directory of Information Sources in the United Kingdom. – 15th ed. / Adresář informačních zdrojů ve Velké Británii. / Abingdon : Routledge, 2008. – vii, 1486 s.

Kc 38.109

Bibliotečna dejatelnost v uslovijah kulturnogo i jazykovogo raznoobrazija : iz opyta raboty bibliotek Soderužestva Nezavisimych Gosudarstv : sbornik statej / Činnost knihoven v rozdílných kulturních a jazykových podmínkách : zkušenosti z práce knihoven Společenství nezávislých států. Sborník statí. / Moskva : Paškov dom, 2009. – 167 s. – (Biblioteka : novye vozmožnosti)

Kfe 8.906/B

BURGETOVÁ, Jarmila : Zpráva o účasti na 55. národním kongresu Spolku francouzských knihovníků ABF (Association des bibliothécaires de France), konaném ve dnech 11.–14. června 2009 v Paříži. Praha : 2009. – [4] s.

Ko 8.912/B

Corporate Library Benchmarks 2009 edition. / Společné ukazatele výkonnosti knihoven 2009. / New York : Primary Research Group, 2008. – 97 s.

Kfe 37.962

EVANS, Woody : Building Library 3.0 : issues in creating a culture of participation. / Výstavba knihovny 3.0 : otázky spoluúčasti uživatelů na jejím vytváření. / Oxford : Chandos, 2009. – xxi, 188 s. : il. – (Chandos Information Professional Series)

Ts 37.916

IFLA – the Global Voice of Libraries : annual report 2008. / IFLA – celosvětový hlas knihoven. Výroční zpráva 2008. / Hague : IFLA Headquarters, 2009. – 24 s. : il.

Kpb 8.943/B

STN EN ISO 2789 (01 0150) Informácie a dokumentácia – medzinárodná knižničná štatistika / Slovenská národná knižnica, Martin ; spracovateľ: Jarmila Majerová. Bratislava : Slovenský ústav technickej normalizácie, 2009. – 55 s.

Kk 37.985

World Library and Information Congress : 75th IFLA General Conference and Assembly : Milan, Italy, 23–27 August 2009 : Libraries Create Futures : building on cultural heritages. / Světový

knihovnický a informační kongres : 75. generální konference a shromáždění IFLA, Miláno, Itálie 23.–27. srpna 2009. Knihovny vytváří budoucnost : výstavba kulturního dědictví. / [Glasgow : IFLA Congress 2009 Secretariat], 2009. – 1 elektronický optický disk (CD-ROM)

Kpb 443/CD-ROM

Automatizace knihovnické a informační činnosti

Academic Library Website Benchmarks. / Ukazatele výkonnosti webových stránek vysokoškolských knihoven. / New York : Primary Research Group, 2008. – 133 s.

Abdg 37.810

BREEDING, Marshall : Open Source Integrated Library Systems. / Volně dostupné integrované knihovnické systémy. / Chicago : ALA TechSource, 2008. – 32 s. – (Library Technology Reports ; vol. 44, no. 8, November/December 2008)

Sdg 37.819

INFORUM : 15. ročník konference o profesionálních informačních zdrojích : 27.–29. května 2009, Praha, Vysoká škola ekonomická. [S.l. : s.n.], 2009. – 34 s. : il.

Abdf 8.898/B

SAUERS, Michael : Searching 2.0. / Vyhledávání 2.0. / London : Facet, 2009. – xiii, 337 s. : il.

Iea 37.457

Organizace knihovních fondů

IFLA Cataloguing Principles : the statement of international cataloguing principles (ICP) and its glossary : in 20 languages / ed. by Barbara B. Tillett, Ana Lupe Cristán. / Katalogizační principy IFLA : ustanovení mezinárodních principů katalogizace a jejich heslář : ve 20 jazycích. / München : Saur, 2009. – 304 s. – (IFLA Series on Bibliographic Control ; 37)

Od 38.121

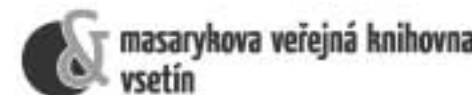
IFLA Cataloguing Principles : steps towards an International Cataloguing Code, 5 : report from the 5th IFLA Meeting of Experts on an International Cataloguing Code, Pretoria, South Africa, 2007 / ed. by Barbara B. Tillett ... [et al.] / Katalogizační principy IFLA : kroky k Mezinárodním pravidlům. Zpráva z 5. zasedání expertů na mezinárodní katalogizační pravidla, Pretoria, Jihoafrická republika, 2007. / München : Saur, 2008. – viii, 524 s. : il. – (IFLA Series on Bibliographic Control ; 35)

Od 38.120

Problematika historických a vzácných knižních fondů 2008 : sborník ze 17. odborné konference, Olomouc, 5.–6. listopadu 2008 / k vydání připravil Rostislav Krušínský. V Olomouci : Vědecká knihovna ; Brno : Sdružení knihoven ČR, 2009. – 294 s. : il., faksim.

Ti 38.158

Masarykova veřejná knihovna Vsetín

Masarykova veřejná knihovna Vsetín (MVK) je knihovna rodinného typu, která se snaží být přátelská vůči všem generacím a plní roli komunitní knihovny. Působí v menším městě blízko hranic se Slovenskem, které má 27 759 obyvatel. Má započteno 5966 čtenářů a kromě hlavní budovy umístěné na náměstí poskytuje služby ještě ve třech sídlištních pobočkách, určených především dětem. Regionální služby vykonává pro 80 knihoven na území okresu Vsetín.

MVK usiluje o to, být místní branou ke vzdělání, být příjemným místem pro odpočinek a relaxaci a „křižovatkou“ pro setkávání různých generací i zájmových skupin.

MVK chce být nejen místem, které poskytuje místním obyvatelům pocit stability, jistoty, spolehlivosti v dnešním rychle se měnícím světě, ale současně chce také sledovat nové trendy, číst znamení doby a svou činnost podle toho orientovat. Své projekty zaměřuje na nejrůznější cílové skupiny i témata, v poslední době jmenujeme alespoň projekt *Ženy a muži v komunitní knihovně*, podpořený ze strukturálních fondů, díky němuž se daří uskutečňovat zajímavý vzdělávací program pro ženy/muže na mateřské/rodičovské dovolené a pro starší generace (50+), oslovuje ale také zaměstnavatele i občanskou společnost a zvyšuje její povědomí o problematice gender. Z dalších projektů jmenujeme například *Senioři v komunitní knihovně*, *Senioři komunikují*, zaměřené na vzdělávání seniorů, *Prázdninová knihovna*, určená především dětem a akcentující mezigenerační vztahy, dále projekty na podporu lidových tradic, šíření literárních znalostí, ale také nových způsobů komunikace a propagace (sociální sítě, Facebook atd.)

Z výše uvedeného vyplývá, že i logo knihovny a celá její vizuální identita chce být přátelská, srozumitelná, oslovující a otevřená.

Knihovna používala ve své historii tři typy loga:

Okresní knihovna Vsetín

V 70. a 80. letech ještě pod názvem Okresní knihovna Vsetín používala logo knihy s hvězdičkou. Hned začátkem devadesátých let se MVK

vrátila ke svému původnímu názvu a s novým vedením i logem zavalul v knihovně nový duch.

K další změně loga došlo až po 15 letech v souvislosti s chystanou změnou v knihovně, a to během přípravy na její stěhování v roce 2005. Nové logo vyjadřuje snahu knihovny posunout se směrem k veřejnosti, akceptovat její zájmy, ptát se na její přání a komunikovat. „Logotyp MVK je podstatou vizuální komunikace s veřejností. Je složený z modro-oranžového grafického prvku a modré textové části. Grafický prvek tvoří kruh, který by měl symbolizovat neomezenost a multifunkčnost knihovny. Dále se skládá ze znaku &, který představuje příslib něčeho navíc, snahu po zdokonalování sebe sama.“ Tolik z logomanuálu. Grafický prvek vzdáleně připomíná i řecká písmena alfa a omega – začátek a konec.

Cesta k hledání nového loga se odvíjela od snahy zapojit do jeho tvorby veřejnost (zejména děti a mládež), avšak tato cesta nevedla ke kýženému cíli. Oslovili jsme i několik místních firem zabývajících se grafikou, ale ani tento postup nebyl úspěšný. Nakonec jsme navázali spolupráci se studentkou Fakulty multimediálních komunikací Baťovy univerzity ve Zlíně. A po několika rozhovorech, v nichž jsme se snažili velmi podrobně specifikovat záměr koncepce loga, nám bylo předloženo šest návrhů, z nichž jsme vybrali ten, který do současnosti používáme.

Logo knihovny je také v souladu s mottem zaměstnanců, které si sami utvořili v roce 2003 a které je součástí strategie MVK: *Solidnost, Tradice, Moderní služby, Vlivnost, Otevřenost, Vyváženost, Příjemné prostředí*.

Podle stylu a barev loga jsme poté upravovali postupně i webové stránky, usilujeme celkově o jednotnou vizuální identitu knihovny (plakáty, letáky, příležitostné tisky) a ve stejném stylu pokračuje i logo již zmiňovaného nejnovějšího projektu *Ženy a muži v komunitní knihovně*.

Z nabídky vydavatelství **Národní knihovny ČR**

České knihovny 2010 stolní kalendář

Stolní kalendář *České knihovny 2010* nese podnázev *Aby více četli...* Je věnován aktivitám knihoven z celé České republiky na podporu čtení a čtenářství. Formát kalendáře je 290 x 160 mm.

■ Národní knihovna ČR, Praha 2009, 1. vydání, náklad 4500 kusů, cena 55 Kč

Nástěnný kalendář na rok 2010

Nástěnný kalendář obsahuje třináct barevných exkluzivních vyobrazení barokních interiérů, exteriérů a detailů výzdoby areálu pražského barokního Klementina s dvojjazyčným popisem (čeština, angličtina). Estetická atraktivita tématu je spojena s praktickým využitím. Formát kalendáře je 320 x 330 mm.

■ Národní knihovna ČR,
Praha 2009,
1. vydání, náklad 400 kusů,
cena 150 Kč

Národní knihovna
České republiky
Klementinum 190
110 00 Praha 1

OBJEDNÁVKY PUBLIKACÍ:

NK ČR, oddělení odbytu
Sodomkova 2, 102 00 Praha 10
Alena.Spackova@nkp.cz